

1 ARALIK 1963

100 KURUŞ

SAYI : 232

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyon

TÜSTAV

GELECEĞİN ADAMI

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

MAHALLİ SEÇİMLER VE KOALİSYON'UN DURUMU :

17 Kasım tarihinde yapılan MAHALLİ İDARELER seçiminde oyların çoğunu Adalet Partisi almış, diğer partiler tahmin edilen daha az oy almışlardır. 17 Kasım tarihinden sonra gazetelerimiz devamlı olarak seçimler hakkında haberler vermişler, koalisyonun durumu hakkında yorumlarda bulunmuşlardır.

19 Kasım tarihli gazeteler, "seçimleri A.P. nin kazandığını, 43 ilde A.P., 23 ilde C.H.P. nin ekseriyette olduğunu, Y.T.P., C.K.M.P. ve M.P. nin hezimetle uğradıklarını yazmaktadırlar.

20 Kasım tarihli gazetelerde, Y.T.P. nin koalisyonundan ayrılacağını, C.K.M.P. li Dinçer'in koalisyonundan ayrılarak demokrasiye hizmet edeceklerini söylediğini, Gümüşpala'nın A.P. nin göreve hazır olduğunu, genel seçime gitmek lâzım geldiğini söylediğini yazmaktadırlar.

20 Kasım tarihli AKŞAM gazetesinde Vecihi ÜNAL, "ŞİMDİ NE OLACAK?" başlıklı yazısında, "Her kafaya gömülen soru şu : — Şimdi ne olacak?? ..öyle sanıyoruz ki üç ihtimal vardır : Genel seçim, genel seçim, genel seçim..." diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'te İlhan SELÇUK, "GÖRÜNEN KÖY" başlıklı yazısında, "kesin sonuçlar alınmaya kadar seçimler hakkında bir şey söylemeyeceğini" "gerçek olan bazı şeyleri söylemekte ise bir sakınca olmadığını" belirterek, şöyle diyor : "Dünya çok değişmiştir. Bu değişiklikten habersiz, muhafazakâr, ağır konuşan, ağır düşünen, ağır iş yapan bir siyasi mekanizmayla Türkiye'yi idare edebileceklerini sananlar aldaniyorlar. Toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek bu mekanizmayı kurmak zorundayız."

MİLLİYET gazetesinin "DURUM" sütununda, "BELİREN TEMAYÜLLER VE MUHTEMEL GELİŞMELER" başlıklı yazıda, "Y.T.P. ve C.K.M.P. liderlerinin koalisyonundan çekilmek konusundaki kararları, grupları tarafından da desteklenip gerçekleşirse yeni hükümet nasıl kurulacak? Bu soruların cevabını A.P. ve C.H.P. verecektir. A.P. lideri dün yaptığı açıklama ile "vazife almaya hazır" olduklarını bildirmiştir. Ancak A.P. bu vazifeyi kayıtsız ve şartsız kabul etmeyecektir. Nitekim, Gümüşpala, mahallî seçimlerde A.P. nin aldığı oylar % 50 den fazla olduğu takdirde, Başbakanlığın kendi partisine verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca A.P. nin en geç baharda genel seçimlere gidilmesini istiyeceğini anlaşılmaktadır." denilmektedir.

ULUS gazetesinde Faik SUAD, "İl ve ilçe sayısına dayanarak" iktidar bize teveccüh etti "iddiasıyla ortaya çıkmanın henüz çok erken olduğunu A.P. liler de biliyorlar. Çünkü, nisbi temsil usulüne göre teşekkül etmiş bir parlamantodaki kuvvetler dengesini etkileyecek alternatif olarak bu seçimin sonuçlarını çok daha geniş ve gerçekçi açıdan değerlendirmek icabeder." diye yazmaktadır.

Gümüşpala ZAFER gazetesine verdiği özel demecinde, "Milletin itimadını sarsmayacağız. Adalet partisinin muvaffakiyetinin sırrı, kuruluşundan itibaren göstermiş olduğu memleketsever tutumudur" demektedir. Yine Zafer gazetesinde Cavit YAMAÇ, "C.H.P. - A.P. onun genel olarak gerek iç gerek iktisadi politikasıyla da hem fikir değildir. Hem hem fikir değil karşısındadır. ... Binaenaleyh genel seçime gitmek zaruridir. ... Genel seçimler yapılmaya kadar memleketi kim idare edecek? ... Pek yakın bir zamanda yapılacak genel seçimlere kadar, işleri muallakta bırakmamak üzere, bir A.P. - C.H.P. geçici hükümeti bahis konusu edilebilir" diye yazmaktadır.

21 Kasım tarihli MİLLİYET'in "DURUM" sütununda "Gerçekler ve C.H.P." başlıklı yazıda, "... Seçimlerin tekrar doğruladığı gerçek şudur : Memleket iki gruba ayrılmıştır. Halk Partisini tutanlar ve ona karşı olanlar. Genel seçimlerde C.H.P. aleyhtarları, birkaç partiye ayrıldıkları halde bu defa evvelce olduğu gibi bir partiye yönelmişler, böylece Adalet Partisi, C.H.P. karşısında net bir üstünlük sağlamıştır. Durum, ihtilâlden önceki devreye dönmüştür. ... Memleketin demokratik düzende varlığı zarurî olan ilerici bir partiye ihtiyacı kesindir. Bu rolü C.H.P. benimsemezse mutlaka bir benimsiyen çıkacaktır, çıkmalıdır." denilmektedir. Aynı gazetede Çetin ALTAN, C.H.P. nin kaybetme sebebini, bu partinin hâlâ yönünü bulamamış olmasında, sol yöne itibar göstermemesinde gördüğünü, Halk Partisinin bugün sağ yönü tutanların daha

(Devamı sayfa 19 s. 1 de)

"DAVA ADAMI" KENNEDY'NİN KATLI :

22 Kasım Cuma günü saat 13 sıralarında Dallas'da bir sokaktan geçerken adı bir kurşunla katledilen Amerika Cumhurbaşkanı John Kennedy için basınıımız gerekli ilgiyi göstermiş, resimler, yazılar ve yorumlarla, Başkanın şahsiyeti, dâvaları, başarıları ve dünya sulhunun devamında oynadığı olumlu rol belirtilmiştir.

23 Kasım tarihli gazetelerde, Başkanın menfur bir kurşuna kurban gittiği, kaldırıldığı hastahane de ancak 40 dakika yaşayabildiği ve bütün müdahalelere rağmen kurtarılamayarak öldüğü belirtilmekte, kaatil zanlısı Oswald isimli, Küba ve Rusya ile ilgisi bulunan eski bir deniz askerinin yakalanarak tevkif edildiği bildirilmektedir.

23 Kasım tarihli ZAFER'de Cavit YAMAÇ, "İnsanlığımızdan utanıyorum" başlıklı yazısında, "Şu satırları yazdığım anda, insanlığımızdan utanmaktayım. Yirminci yüzyılın en kuvvetli, en genç ve en akli başında devlet başkanı olan John Kennedy bir serserinin kurşunlarıyla can vermiş bulunmaktadır... Yirmici yüzyılın, en manidar ve en kararlı simalarından biri olan müteveffa Amerikan Cumhurbaşkanı'nın hatırası önünde teessür ve huşu içinde eğiliriz." demektedir.

EKSPRES gazetesinde "Bütün dünyanın ağladığı ölüm" başlıklı yazıda, "Dünya sulhunun eşsiz savunucuları başında yer alan müteveffa Kennedy, Türk milletinin de en yakın bir dostu olmuş, Türk halkının büyük sempatisini kazanmıştı. Başkan Kennedy'nin kaybı yalnız Amerikan milleti için değil bütün dünya için yeri kolay doldurulamayacak bir boşluk olmuştur." denilmektedir.

24 Kasım tarihli CUMHURİYET'te İlhan SELÇUK, "Yazık oldu.. Cuma günü saat 21.00 de atışı duran yürek, iyi ve idealist bir yürekti... Dünya barışını ve insanlararası münasebetleri benimsemiş bir yürekti."

Şahsiyetinin cazibesi, innadığı dâvaları yürütmesinde ve yaymasında büyük bir rol oynuyordu. Atatürk'ün ölümünden sonra bir yabancı devlet adamının söylediği söz, Kennedy'ye de yakışmaktadır. — "Şimdi dünya daha az enteresandır." diye yazmaktadır. Aynı gazetede Kayhan SAĞLAMER, "Şimdi ne olacak?" başlıklı yazısında, "Kennedy'nin sadece suikast kurbanı dördüncü Başkan olarak değil, fakat kâğıt üzerindeki eşit hakları feliyata sokan ve soğuk harbin sonunun başlangıcını yaratan kimse olarak Amerikan tarihinde şerefli bir yer işgal etmesi ihtimali fazladır" demektedir.

ULUS gazetesindeki başyazısında Cihan BABAN, "Hür dünyanın bayraktarı Kennedy" başlıklı yazısında, "Afrika onun şefkatinden medet umuyordu. Lâtin Amerika onun gayretiyle kalkınmak istiyordu. Asya ona güveniyordu. Avrupa onun desteğini arıyordu. Bağımsızlıklarına ve hürriyetlerine teminat arayanlar, ondan cesaret alıyorlar, şerefli yaşamak isteyenler, onun istismar bilmeyen, kendi kuvvetini kullanmaya tenezzül etmeyen, kudretinden, kendi dertlerine derman olmasını bekliyorlardı... Onu ölüme mahkûm eden menfur kurşun, sınırları aşan bir insanlık idealinin şerefli bayraktarını aramızdan aldı götürdü." demektedir.

AKŞAM gazetesinde Vecihi ÜNAL, "Muarızlarının bile sevgi ve takdirini kazanmasını bilen ve insanlığın geleceği için umutlar veren bu insanın ölümü, sadece kendi ülkesini değil, bütün dünya için acı bir kayıp olmuştur." diye yazmaktadır.

VATAN'da Oktay AKBAL "Barış savaşçısı" başlıklı yazısında, "Kennedy yönetimi Amerika'ya ve dünya politikasına yeni ve ilerici bir hava getirmişti. Gerçekçi olmak, çağın gereklerini benimsemek, yığınların mutluluğu için çalışmak, gerisi anlayışları kökünden ezmek.. Kennedy hiçbir zaman tavizci, uyuşturmacı olmadı. Sorunların özünü en kestirme yoldan inmesini bildi. Açık olmak, açık konuşmak, açık olmaktan korkmamak. Bugün bütün dünya ölümünün yasını tutuyorsa nedenini bunda aramalıdır." demektedir.

DÜNYA'da Hayri ALPAR, "İnsanlığın büyük kaybı" başlıklı makalesinde, "Hain bir kurşun, gene aynı davayı güden Başkan Abraham Lincoln gibi, O'nu da yere sermiştir. Bilmiyoruz; ama, belki de Kennedy, mutaassıp ırkçıların caniyane tertiplerine kurban gitmiştir." diyor.

YENİ İSTANBUL'da Tarık BUĞRA, "Bir bayrak yırtar gibi Kennedy

(Devamı sayfa 19 s. 2 de)

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR
ONBEŞ GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Basınımda Onbeş Gün

Başyazı

Geleceğin Adamı «John F. Kennedy»

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI:

Mahalli seçimlerin düşündürülükleri
Kennedy'nin katli
Mahalli idareciler işe başlarken
100. yıldönümünde Ziraat Bankası
Irak ve Baas Partisi
Almanya Türk İşçi Dernekleri Federasyonu kuruldu
İnsanlararası Münasebetler
Nuri ARLASEZ

İNCELEMELER:

Kennedy ve Amerikan Düşünce Devrimi
Şerif MARDİN
Atatürk ve A.B.D.
Akdes Nimet KURAT
Yatırımlarda zaman unsuru
Osman OKYAR
Güneyden geliyorum
Mehmet GÜNYAKTI

NE DİYORLAR

Meksika'da başkan seçimi
Keith BOTSFORD

KÜLTÜR VE SANAT:

Yazarların yerli kaynakları
Metin AND
Bibliyografya
Derleyen: S. N. ÖZERDİM

BAŞSAĞLIĞI

Dergimiz Yazı Kurulundan Prof. Yaşar Karayalçın'ın babası Galip Karayalçın vefat etmiştir.

FORUM Yazı Ailesi, Karayalçın ailesinin üzüntülerini paylaşır, müteveffaya rahmet, kederli ailesine başsağlığı diler.

Başkan Kennedy'nin şahsında, yalnız Birleşik Amerika milleti; güçlü ve kudretli liderliğini, hür dünyanın muhasımlarına da kabul ettirmiş, yüksek bir entellektüel gücü, medenî cesaret, sarsılmaz karakter ve dengeli bir muhakeme ile bağdaştırmış, çağının çok ilerisinde bir lider yitirmiştir. Bütün dünya; kendisini insanlığın sulh, hürriyet ve refah içinde yaşamaya amacına adanmış bir idealisti yitirmiştir.

Başkan Kennedy, milletlerarası meselelerin sulh içinde bir çözüme bağlanması yolunda sonsuz gayret harcayan bir insandı. İçte ve dışta daima şiddetin karşısında olmuştur. Ne yazık ki, bu idealist insan telin ettiği, şiddet ve tahribin bizzat kurbanı olmuştur. Fakat, inanıyoruz ki, insanlığın asil amaçlarını gerçekleştirme yolunda ilham ettiği ümit, cesaret ve fikirler, bütün hür milletlere devamlı bir meş'ale olacaktır.

John F. Kennedy, inançları uğrunda öldürülmüş, tarihin büyük fikir ve karakter simaları arasında yer alacaktır. Başkan Kennedy, tıpkı "Fazilet mücadelesi" kitabındaki Amerika'nın fikir ve medenî cesaret kahramanları gibi, inançlarının çetin yolunda şehit edilmiştir.

Henüz yayınlanmamış "A Nation of Immigrant" göçmen bir millet, adlı kitabında görüleceği gibi, Amerika'yı kuran idealistlerin izinden giden bir liderdi. Şarsında, zulüm görmüş, ezilmiş, insanlığına saygı gösterilmeyenlerin sığınacağı, barınacağı, hürriyetlerin vatanı bir Amerika'yı temsil ediyordu. Tarih, bu kadar genç yaşta, bu kadar büyük sorumlulukları sarsılmadan, kişiliğini yitirmeden yüklenmiş, bu derece kudrete sahip, fakat insanlarda korku değil saygı ve sevgi uyandırmış, harikulâde bir hayatın canlı örneği bir devlet başkanı kayıt ettiği nadirdir.

O bütün dünyada; harp sonu nesillerinin, ideallerinin, ümitlerinin, fikir ve düşüncelerinin canlı senbolü idi. İlham ediyordu, yol gösteriyordu, icra ediyordu. Ümitsizlikleri yıkan, harikulâde bir dünyada, emsalsiz bir geleceğin işaretçisi idi. Mil-

Cesaret ve Fikir

letlerde çok görülen geleceğin adamlarının karşılaştığı güçlüklerle boğuştu. Yaptıklarından çok, gerçekleştirecekleri ve verdiği ümitlerle, Amerika'nın ölümsüz başkanları arasında yer alacaktır. Gerçek şu ki Kennedy, Amerika Birleşik Devletlerinin, şimdiye kadar gelmiş en entellektüel Başkanı idi. Bu sebeple şahsında bir fikir kahramanı senbolize etmiştir. Çağın kompleks problemlerini, açık ve güçlü, derin bir kavrayışı olduğunda, inanç vermişti.

Geçmişin bataklıklarına saplanmış, değişen dünyadan ürken, değişiklik istemeyen; geleceğin eşsiz imkânlarını görme gücünden yoksun reaksiyoner fanatiklerin insanlığa kaybettirdikleri, John F. Kennedy'nin öldürülmesi, ne kadar büyük bir şok yaratmış ise, bu neticede görülen ihmal ve bir millete en yüce kanun ve düzen temsilcisinin katillerini ortaya çıkarmada, gösterilen savsaklama, küçük ve iğrenç; polis ve politika oyunları da, o derece şok yaratmaktadır. Başkan Lydon B. Johnson'un tahkikatın ciddiyetle yürütülüp, derinleştirilmesi yolunda verdiği emir, alınacak sonucun bütün çıplaklığıyla halk oyuna açıklanacağı vâdi, bu şoku hafifletmiştir. Bu sonuçla bütün insanlık ilgilidir. Çünkü, John F. Kennedy artık bütün insanlığın malı olmuş, asil fikirlerin ve yüce prensiplerin ölümsüz senbolü haline gelmiştir.

Onbeş Günün Notları

Mahalli Seçimlerin Düşündürdükleri

Geçen 15 gün içinde İl Genel Meclisi, Belediye Encümeni, Belediye Başkanı ve muhtar seçimleri yapıldı. Partiler bu seçimlere genel seçim havası içinde hazırlandılar. Özellikle İl Genel Meclisi seçimleri neticelerinin, genel seçimler hakkında işaret sayılması böyle bir havanın estirilmesine sebep olarak gösterilebilir. Ayrıca, adayların mahalli dertler üzerine kâfi derecede eğilmemiş olmaları da, bu seçimlere genel seçim havası vermiş olabilir. Sebep ne olursa olsun, geçirdiğimiz seçimler genel seçim havası içinde yapılmıştır ve bu seçimler neticesinde partilerin halk oyu önündeki durumları nisbeten belli olmuştur.

İl Genel Meclis seçimlerinde A.P. % 46 nisbetinde oyları toplamıştır. Bu suretle A.P. nin genel seçimlerden bu yana hissedilir nisbette bir ilerleme kaydetmiş olduğu görülmektedir; ancak A.P. nin bu ilerlemesi üzerinde özellikle Y.T.P. nin reylerinin tesiri olmuştur. Diyebiliriz ki A.P., Y.T.P. ve bir miktarda C.K.M.P. nin reylerini toplayarak bu seviyeye ulaşmıştır. A.P. nin doğu illerindeki ilerlemesi özellikle nazarı dikkatimizi çekmektedir. C.H.P. nin reylerini muhafaza ettiği veya pek cüz'î miktarda reylerinde bir artış kaydettiği de gerçektir. Y.T.P. ise, genel seçimlerden bu yana, hemen hemen yarı yarıya reylerini kaybetmiş durumdadır. C.K.M.P. nin durumu da pek parlak görülmemektedir. Buna mukabil M.P., C.K.M.P. ye nisbetle daha fazla oy sağlamıştır. Bağımsızlar ise, hem C.K.M.P. den hem de M.P. den daha fazla oy almışlardır. Buna mukabil T.İ.P., bugün için, umulan seviyeye ulaşmamış, partiler arasında en az oy sağlayan parti olarak kalmıştır. İl Genel Meclisi seçimlerinin bu neticesi karşısında Y.T.P. lideri E. Alican, koalisyondan ayrılmak kararında olduğunu bildirmiştir. C.K.M.P., bir tereddüt devresi geçirdikten sonra koalisyonda kalmamaya karar vermiştir. C.H.P. halen sükûtu tercih etmektedir. A.P. ise, durumdan memnun olmakla beraber, hükümeti kurmak hususunda pek cesareti görülmemektedir.

İl Genel Meclisi seçimleri ile Millet Meclisindeki sandalye dağılışı arasında hiç bir değişiklik olmadığı malûmdur. Sadece, riyazî olarak düşünüldüğü takdirde, bu günkü koalisyondan vazifeye devam etmemesini haklı gösterecek hiç bir sebep yoktur. Kaldı ki, bugünkü demokrasi sistemimiz içinde bu gibi neticelerin doğması her zaman mümkündür. İl Genel Meclisi seçimlerinin neticesine göre hükümetlerin mukadderatını tayin etmek, her il genel meclisi seçiminden sonra hükümetlerin düşmesi ve belki de kabine bürhanının doğması demek olur. Bu mülâhazalarla koalisyondan devam etmesi ve başlanan iş-

lerin bitirilmesine imkân verilmesi gerektiği tezi savunulabilir.

C.K.M.P. nin koalisyondan çekilme kararı karşısında, bu tezin savunulmasına fiilen imkân kalmamıştır. Zira bugünkü koalisyondan C.K.M.P. reylerinden mahrum kaldığı takdirde Millet Meclisinde pek az bir farkla ekseriyeti sağlayabilmektedir. Hattâ bu kadar limitte olan bir ekseriyetten dahi ekseriyet olarak bahsetmeye imkân yoktur. Önümüzdeki yılların meseleleri göz önüne alındığı takdirde, böyle zayıf bir hükümetle bu işlere başlamanın güçlüğü daha aşikâr bir şekilde ortaya çıkar. C.K.M.P. nin yerine bağımsızlarla teşriki mesai edilmesi halinde hükümet, Millet Meclisinde bugünkü seviyeye yakın bir rey ekseriyetine sahip olabilir. Ancak Y.T.P. nin vereceği karar da henüz belli değildir. Büyük ihtimalle Y.T.P. de koalisyonda kalmamağa karar verecektir. Bu takdirde C.H.P. nin fiilen koalisyonu devam ettirmesine imkân yoktur. Y.T.P. koalisyonda kalmamağa karar verecek olur ise, ya parçalanacak veya Y.T.P. nin koalisyonda zoraki devam etmesinin bütün mahzurları ortaya çıkacaktır. Y.T.P. koalisyonda kalmamağa karar verdiği takdirde, partinin parçalanması ihtimali mevcuttur. Bu ise Y.T.P. için olduğu kadar, partiler arasındaki dengenin bozulması bakımından da temenni edilir bir netice değildir. Y.T.P. parçalanmadan koalisyonda kaldığı takdirde Y.T.P. nin iki yıl sonraki genel seçimlerde bir varlık göstermesi çok şüphelidir. Bütün bu mülâhazalarla Y.T.P. nin koalisyonda devam etmemeye karar vermesi ihtimali kuvvetlidir. Bu durum karşısında önümüzdeki günlerde hükümetin istifa etmesi ve yeniden kurulması ihtimali belirlemektedir. Hükümetin yeniden kurulması vazifesi gerek Millet Meclisinde, gerek İl Genel Meclisi seçimlerinde en çok rey almış partilerden birisine tevdi edilecektir. Bu takdirde ise muhtelif ihtimaller belirir :

İki kuvvetli parti olan A.P. ve C.H.P. nin birlikte hükümet kurmaları gerçekleşmesi zayıf bir ihtimal olarak görülmektedir. İlk A.P., C.H.P. koalisyonu sırasında ve sonradan çıkan ihtilâflar böyle bir koalisyondan mümkün olacağı intibahı vermemektedir. Ayrıca C.H.P. böyle bir koalisyona dahil olduğu takdirde rey kaybetmek ihtimaliyle de karşı karşıyadır.

Diğer bir ihtimal millî bir koalisyondan meydana getirilmesidir. millî koalisyondan gereken ahenk içinde çalışacağını sanmıyoruz. Bir çok meseleler bu sebeple sürünce mede kalacak ve Millî Koalisyon Hükümeti işlemez bir hale gelecektir. Millî koalisyon teşkilini müteakip, genel seçimlere gidilmesi fikri de bugünkü meseleye hal çaresi bu-

lamayacaktır. Zira millî koalisyon hükümetinin teşkilini müteakip yapılacak genel seçimler hemen hemen İl Genel Meclisi seçimlerinin neticesini verecektir.

C.H.P. nin yalnız başına veya bağımsızlarla birlikte hükümet kurması ve bu hükümetin A.P. tarafından desteklenmesi ihtimali itibar gördüğü takdirde netice, C.H.P. nin yıpranmasına müncer olur. Zira, İl Genel Meclisi seçimleri A.P. nin, C.H.P. ye nisbetle daha fazla itibarda olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

A.P., İl Genel Meclisi seçimlerinde milletin itimatına en çok mazhar olmuş parti olarak hükümeti kurmak durumundadır. A.P. nin Millet Meclisinde, C.H.P. nin desteği olmadan hükümeti teşkil etmesi mümkün değildir. Bu itibarla, C.H.P. muhalefette kalarak ana dâvalarından feragat etmemek kaydıyla A.P. nin kuracağı hükümeti iyi niyetle destekleyebilir. Genel seçimlere kadar geçecek süre içinde A.P. de millet huzurunda imtihan vermek fırsatını elde etmiş olur. Bu imtihan neticesinin korkulacak bir şey olduğunu sanmıyoruz. Zira A.P. Millet Meclisinde zaten ekseriyete sahip değildir. Ayrıca yeni Anayasayla hükümetlerin keyfi şekilde hareketlerini önleyecek müesseseler kurulmuştur. 27 Mayıs ihtilâlinde bu yana, memleketimizde teknik bir kadronun gelişmekte olduğu da memnuniyetle görülmektedir. Bütün bunlara ilâveten A.P. ye memleketin idaresi hususunda şans tanımak ve onu peşinen başarısızlığa mahkûm etmek gerekir. Memleketin demokratik düzeni, bir bakıma A.P. nin memleket idaresinde göstereceği basiret ve başarıya bağlıdır. Bu gerçeği göz önünde tutan A.P. idarecilerinin daha dikkatli hareket edebilecekleri de tabiidir. A.P. iktidarının şu veya bu sebeple vereceği firelerden çekinmemek ve hattâ icabederse demokratik düzenin devamını sağlamak bakımından muayyen bir ölçüde bu firelere de katlanmak gerekir.

Kennedy'nin Katli

Başkan Kennedy'nin 22 Kasım günü Dallas'ta katli yalnız son onbeş günün değil belki de asrımızın en önemli hadiseleri arasında yer alması gereken bir olay niteliğini taşımaktadır. Menfur suikastın bütün dünya kamu oyunda uyandırdığı derin tepki ve akisler bu hususun açık bir delilidir. Olay her çeşit çevrede haklı ve tarifsiz bir üzüntü yaratmıştır : Bu vaksiz ölümler evvelâ insanlık değerli, enerjik, bütün faaliyetini beşeriyetin huzur içinde yaşaması dâvasına yöneltmiş bir lideri kaybetmiştir; saniyen, Başkanın açık hayatı, bu hayatın en ince teferruatına kadar herkes tarafından bilinip takip edilmesi müessif kaybı bir "yabancı" ölümü olmaktan çıkarıp sevilen bir "yakın", gerçek bir dostun, bir "aile ferдинin" ölümü haline getirmiştir. Nihayet elem verici katlin "beklenilmeyen", hattâ "tahayyülü dahi imkânsız" bir olay niteliği taşıması dünya kamu oyunda bir şaşkınlık, bir hayret yaratmış; eleme eklenen bu his de müşterek teessüre görülmemiş bir derinlik vermiştir. Müteveffa Başkan bir mecnun

kursununa kurban gitmedi ise, politik bir saikle katledildi demektir; halbuki fikir ve doktrin mücadelelerinin Amerika Birleşik Devletleri gibi en demokratik bir zemin üzerinde cereyan ettiği bir memlekette silâhın dâva halinde bir vasita olarak kullanılacağı aşikârdır. Hadise mutad olmyan bir dekor içinde cereyan etmiştir. İşte bu garabet sebebiyledirki hiç kimse Başkanın ölümüne kendini inandıramamakta, bu his neticesi içler acı acı yanmaktadır...

Cinayetin hemen akabinde Oswald adlı bir şahıs yakalanmış ve kendisi hemen nezaret altına alınmıştır. Sanık saatlerce süren sorgusu sırasında suç inkâr etmiş, soruşturmaya istikamet verici hiçbir beyan yahut itirafta bulunmamıştır. Ajans ve gazete haberlerinden edinilen bilgiye göre Oswald "yalanı tespit cihazlarının" (lie-detector) kontrolü altında sorguya çekilmeyi de reddetmiştir. Öte yandan savcılık ve polis makamları yürüttükleri soruşturma ve araştırmalar neticesinde Oswald'ı jüri önünde itham edecek ve kendisini elektrik iskemlesine gönderecek kesin deliller elde ettiklerini söylemektedirler.

Suç üstünde yakalanmayan sanığın suç inkâr etmesi gayet tabii ve normaldir; suç konusunda itiraf elde etmek için sanık üstünde maddî, manevî zor kullanılması ise günümüz ceza muhakemesi hukukunda caiz olmyan, gayri kanunî bir davranıştır. Sanığın beyanları ancak "kendiliğinden" (spontané) olduğu takdirde kıymet ifade edecek, hattâ ancak bu şartla "güvenilebilir" bir karakter kazanacaktır. Esasen kanunî delil sisteminin, yerini vicdanî delil sistemine terkenden, muhakeme hukukunda "insanlık vakarına hürmet" mefhumunun anayasalara ithalinden beri "ikrar" bir ispat vasıtası olarak eski rejimde sahip bulunduğu kesin değeri kaybetmiştir. Aksi takdirde sanık için ikrar mecburiyetinin peşisıra işkenceyi, sanığın kendi dâvasında yalan şahitlik suçundan dolayı kovuşturulmasını kabul gerektirecektirki, vicdanlar üzerinde bu derece bir baskıya günümüz telâkkileriyle telif imkânsızdır. Zaten bu hususlar bir prensip olmak üzere anayasalarda da yer almaktadır. "Polis metodlarının", Amerikan "Üçüncü derecesinin" (third degree), "narko-analizin", saatlerce devam eden sorguların, hattâ "dinleme masalarının" adli tatbikatta nasıl acı acı tenkit edildiği herkesin malûmudur. Spontane ikrarın mevcudiyeti halinde dahi bunun maddî delil ve emarelerle kontrol ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu husus bilhassa ceza muhakemesinde "suçlama" (itham - accusatoire) sistemini kabul etmiş olan anglo-amerikan memleketlerinde münakaşa götürmez bir gerçektir. Bilindiği gibi suçlama sistemi uyarınca yürütülen ceza muhakemesi, bazı teferruat hariç, tıpkı bir özel hukuk dâvası gibi düzenlenmiştir. Taraflar jüri ve mahkeme önünde serbestçe delillerini ikame edecekler, tahkik yetkisine sahip olmyan mahkeme de ancak bu deliller muvacehesinde ve bir hakem rolü oynuyarak kararını verecektir. Böyle bir sistemde bir tarafın diğer tarafı, rızası hilâfına, dâvada bir ispat vasıtası olarak kullanması düşünülemez. İtham eden taraf itham de-

lillerini sanık dışında toplamak zorunluğundadır.

Şu halde Oswald'ın masumiyet iddiası muhakeme alanında fazla bir önem taşımamaktaydı; sanığın "lie-detector" deneyini reddini de aynı prensipler muvacehesinde değerlendirmek gerekir. Zaten bunlar yalanı otomatik olarak kaydeden cihazlar olmaktan uzaktır; yaptıkları şey sanığın yalanına tekbül eden fizik reaksiyonlarını kayıttan ibarettirki, burada da en mühim mesele söz konusu kayıtların tefsiridir. Bu çeşit bir tecrübenin sanık tarafından rızaen kabul edilmemesi halinde başarı şansıda pek azdır.

Dallas savcısının, takip ve ölüm cezası talep ettiği 25 dâvanın 24 ünde mahkemenin bu cezaya hükmettiği, Oswald'ı da elektrikli sandalyaya muhakkak göndereceği mealindeki konuşmaları "suçlama" sistemine aşına olmyan çevrelerde hayretle karşılanacak mahivettedir. Fakat A.B.D. nde cari ve

Faziletsiz mücadele edenlerin kurbanı

yukarıda özetlemiş bulunduğumuz "accusatoire" muhakeme usulünün özellikleri hatırlanacak olursa bu konuşma yadırganmıyacaktır. Savcı bu dâvayı her hangi bir hususî hukuk dâvasındaki dâvacı gibi, yani tam bir "taraf" olarak takip etmektedir ve işgal ettiği makam kazai mekanizmanın tamamen dışındadır; kendisi bir özel avukattan farksızdır.

Suç sanığının konuşması muhakkakki hadise üzerindeki esrar perdesini aralamaya yardım edecekti. Cinayetin hangi saikle işlendiği halen meçhuldür. Tahkikatın bu hususu aydınlatmak amacıyla devam edeceğinde şüphe yoktur. Oswald'ın gene bilinmeyen bir saikle J. Rubinstein tarafından öldürülmesi hadisenin kapandığı anlamını taşımaktan uzaktır. Bilâkis bu ikinci olan cinayetin bir tek şahsın eseri olmaktan ziyade bir grup tarafından hazırlanmış bulunduğu intibahı kuvvetlendirmektedir. Oswald'ın suç delillerinin yok edilmesi amacıyla öldürülmüş olması ihtimal dahilinde görülmektedir. Tahkikat sonunda tespit edilecek diğer aslı veya fer'i suç ortakları pek tabii olarak mahkemeye sevkedileceklerdir.

Başkanı korumakla görevli polis ve gizli istihbarat teşkilâtı menfur cinayeti önleyemediği gerekçesiyle sert tenkitlere uğramaktadır. Sıkı muhafaza altında bulunan Os-

wald'ın polislerin gözü önünde öldürülmesi de bu tenkitlerin ne kadar haklı ve yerinde olduğunu ortaya koymuştur. Hadiseler zincirinin bu noktada kesilmesi ve olayın en kısa zamanda aydınlatılması herkesin temennisidir. Tecessüs gözleri Amerika üzerine çevrilmiş beklemektedir.

Büyük kaybın aziz ve değerli hatırası önünde saygı ile eğiliriz.

Mahalli idareciler işe Başlarken

Geçen hafta mahalli seçimler yapıldı, sonuçlarının yankıları devam etmekte ve daha bir hayli devam edeceğe benzemektedir. Biz burada işin teknik yönünü ele alacağız. İlk olarak işaret etmek istediğimiz, seçimlerin siyasi seçimler havası içinde geçmesinin en önemli sebebinin, ve partilerin ne de adayların mahalli meselelerden ve getirebilecekleri ciddi bir gözünden hiç ama hiç habersiz olduklarıdır. Bir şehrin su derdini halledeceğim, kanalizasyonunu yaptıracağım demek lâftan ibaret kalmaktadır. Eğer biliyorlar da (hiç zannetmiyoruz ama), şehirliyi bazı yükler altında bırakacağını düşünerek oy kaybetmemek için yutuyorlarsa, bu oportünizmi affetmemek gerekir.

Mahalli idarelerin, devlet kurumlarına nisbeten daha başıbozuk yürütülmesi Türkiye'de yeni değildir. Bizim şehirlerimizde, her nasılsa Avrupa'da görebildikleri meydanlardan yapmak isteyen, çıkmaz sokakları çıkar hale getirmek için acıip şekle sokulmuş Osmanlı metodları uygulayan, tarihi eserleri dinamitle atarak temizlik (!) yapan meşhur vallilerle başlamıştır bu iş.

Sonraları daha medenî kılıklı davranışlara şahit oluyoruz. Ankara'nın plânının yaptırılması, İstanbul için çeşitli teşebbüslere girişilmesi, elhasıl İller Bankası ve Bayındırlık Bakanlığı Şehirciliği Fen Heyeti statüleriyle bütün şehir ve kasabaların (belediyelerin) bir imar plânına kavuşturulmak istenmesi az şey olmamaktadır. Fakat bu isteklerin sonuçları pek parlak değildir. İdarecilerin ve teknik elemanların şehir hayatı kavramlarının zayıflığı ve ihtisas elemanı yetiştirmek için ciddi teşebbüslerin yapılmamış olması bu durumun başlıca sebeplerindendir.

Hele 1957 den sonra yapılan imarcılık oyununun tehlike ve zararları korkunç olup, FORUM bu davranış hakkındaki düşüncelerini zamanında açıklamıştır. Bunun için son mahalli seçim arifesinde ortaya çıkan, «yarım kalan işleri tamamlayacağız», «çalar saati başucumuza koyduk» gibi ifadeleri tüyler ürpertici bulmaktayız. Yine oportünist davranışla belediye hizmetlerine karşı borçlanan vatandaşın vazifelerine göz yummak, borçlanılan vatandaşın haklarını çiğnemek, yanlış ve gereksiz adımlarla girilen borçlar yüzünden belediyenin tabii zenginliklerini harcayarak, kendi devrelerinde gösterişli icraata ho-

vardaca girişmek istendiğini hissederek büyük bir üzüntüye kapıldık. Şehrin hayatını düzenlemek ve bu yoldan iktisadî - sosyal meselelerine ferahlık ve ilerleme getirmek yerine, şurasına burasına birkaç cadde açmak için çalışmak yolu tutulacağından cid den endişe etmekteyiz.

Şehirlinin hak ve vazifeleri arasında düzenli bir adaletin kurulması ve hizmetlerin bir kamu hizmeti yapılırsa dahi karşılığının iyi ölçülerle vergilenerek, gelişen, hizmet kabiliyeti artan bir idarenin gerçekleşmesi beklenmektedir. Bunun için mahallî idareler politikasının yönetilmesine ihtiyaç olacaktır. Belediyelerin kendiliklerinden bu yolu tutabileceklerini hiç sanmıyoruz. Bunun için, ilgili devlet kurumlarının bu konuda incelemeler yaparak, bazı açılımları ortaya koymasına beklenir.

100. Yıldönümünde Ziraat Bankası

20 Kasım 1963 tarihinde Ankara'da Ziraat Bankasının 100 üncü yıldönümü kutlanmıştır. Ziraat Bankası en eski Türk bankası olup bundan 100 sene evvel Vali Mithat Paşa tarafından Niş'in Piroz kasabasında kurulmuştur. Ankara'da tertiplenen basın toplantısında Bankanın Umum Müdürü Akil Kitapçı, bankanın yüz sene zarfındaki gelişmesi hakkında izahat vermiş, bu devrede bankanın mevduat ve kredilerinde vuku bulan artışları ifade etmiştir.

Ziraat Bankasının esas gayesi çiftçiye muhtelif şekil ve vadelerle ziraat kredi sağlamaktır. Bunun yanında Ziraat Bankası normal ticarî kredi muameleleri de yapmaktadır. Bankanın Türk ekonomisine ve Türk ziraatine büyük faydalar sağladığı muhakkaktır. Bununla beraber, bilhassa 2 nci dünya harbinden sonra büyük problemlerle karşılaşmış olduğunu ifade etmek doğru olur.

Önümüzdeki devrede, Ziraat Bankasından, bilhassa ziraatimizin inkişaf ettirilmesi ve modernleştirilmesi sahalalarında büyük hizmetler beklemekteyiz. Ziraatımız daha fazla krediye muhtaçtır. Bu kredi hem yatırım, hem işletme kredisidir. Yatırım ve işletme kredisi inkişaf ettirilmediği takdirde, ziraat istihsalin istenilen ölçüde artmasını beklemek beyhude olur. Ancak, ziraat kredinin istihsal üzerinde tesir icra edebilmesi için kredinin kontrollü verilmesi ve kredi alan çiftçilerin elde ettikleri neticelerin yakinen takip edilmesi şarttır.

Umum Müdürün gazetelerde çıkan beyanatında bu problemin banka idarecileri tarafından kabul edilmiş olduğu ve ziraat kredinin istikbalde yeni usullere göre verilmek istendiği anlaşılıyor. Bu çok sevindirici bir husustur. Türkiye'nin, ziraat kredilerde 1952 yi takip eden yıllarda yapılan tecrübeyi bir daha tekrar etmeğe tahammülü yoktur. Bu yıllarda ziraat kredileri takip ve kontrol edilmemiş, bu yüzden çok defa maksatları haricinde kullanılmış

ve böylece çok büyük rakamlara ulaşan donmuş krediler hasıl olmuştur. Ziraat Bankasının tarım sektörüne açmış olduğu krediler 1952 senesinde 1067 milyon idi. 1957 senesinde bu krediler 2108 milyon'a yükselmiştir. Böylece beş sene içinde kredilerin hacmi bir mislinden fazla artmıştır. Ziraat kredileri 1959 senesinde rekor bir seviye olan 2400 milyon liraya yükselmiş, ondan sonra düşmeğe başlamıştır. 1961 de seviyeleri 1682 milyon liraya kadar inmiştir. O tarihten itibaren yeniden bir artış vardır. 1963 ün 8 inci ayında varılan rakam 2143 milyon liradır.

Bu sonuncu rakam dahilinde, donmuş olan ve dolayısıyla kabili istifade olmayan kredi miktarını bilmiyoruz; fakat ehemmiyetli bir meblâğ olduğunu tahmin ediyoruz. 1 milyar liralık kredinin donmuş olduğu kabul edilirse bugün seyyaliyetini muhafaza eden ziraat kredi hacmi 1143 milyon liradan ibaret kalır. Bu miktarın ziraat sektörünün ihtiyaçlarını tatmin etmediği şüphesizdir.

Ziraat krediyi genişletmek için Ziraat Bankasının öz imkânlarını arttırmak icabeder. Bankanın Umum Müdürü, sermayenin 750 milyon liradan 2 milyar liraya çıkarılması istendiğini ve bu maksatla bir kanun tasarısı hazırlandığını ifade etmiştir. Bu nispette bir sermaye arttırımı yapmanın imkânı var mı? Kaynak olarak devlet bütçesinden başka kaynak görünmemektedir. Bu kaynaktan, diğer ziraat yatırımları azaltılarak muayyen bir miktarın Ziraat Bankasına verilmesi doğru olur. Ancak Bankanın da krediyi müessir bir şekilde dağıtmak üzere teşkilatlanması icabeder. Bugünkü bünye bunu ne dereceye kadar mümkün kılıyor? Bu meseleler üzerinde durulmalıdır. Bankanın 100. yıldönümü münasebetiyle yazdığımız notta ilk akla gelen noktalar bunlardır. Bunlar daha fazla araştırılmaya muhtaçtır.

Irak ve Baas Partisi

Kasımın ikinci haftası başında Irakta cereyan eden olaylar bir bakıma Şubatta General Kasımın bertaraf edilmesi ile neticelenen ihtilâlin devamı sayılmalıdır. General Kasımın idaresi, Komünistlerden maada Irakta hiç bir siyasi cereyanı memnun edemediği gibi halk tarafından da katıyken sevilmiyordu. Bu şartlar altında Kasımı devirmek için, Arap milliyetçisi ve sosyalist olan «Baas» tan başlıyarak mevcut diğer partiler ve cereyanların ve ordunun birleşmesi tabii bir hareket idi. İhtilâl başarı kazandıktan sonra kurulan kabinede ordu, Baas ve bazı bitaraf unsurlar yer almış bulunuyordu.

İlk anlarda, Kasım idaresinin bertaraf edilmesinin uyandırdığı memnuniyet havası içinde işler iyi yürümüş ve şimalde senelerdir devam eden isyan hareketle müzakereler iki ay kadar devam etmiş, ancak bir yandan Barzaninin çok aşırı talepler ileri sürmüş olması, diğer yandan Irak kabinesi içinde müzakerelerin başarıya ulaşmaması-

nı isteyen unsurların bulunması neticesinde müzakereler kesilmiş ve şimalde hareket yeniden başlamıştır.

Tahmin edildiğine nazaran, müzakerelerin başarıya ulaşmasını istemeyenlerin başında müfrit Baas kanadına mensup eski Başbakan Muavini Saadi bulunuyordu. Filhakika, iktidara gelir gelmez, Saadi ve onun etrafındaki müfrit Baasçı gençlerden mürekkep silâhlı bir milis teşkil etmeğe başlamışlardı. Anlaşıyor ki maksatlarından biri Baas'ın durumunu kuvvetlendirmek ve icabında dayanabileceği bir silâhlı kuvvet meydana getirmek idi. Bu hareket ancak Irak'ın diğer başlıca organize kuvveti olan Orduya karşı müteveccih olabildi. Diğer taraftan, müfrit Baasçıların ordunun şimalde Kürt hareketi ile meşgul olmasından da memnun oldukları, bu şekilde merkezdeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmayı ümit ettikleri anlaşılıyordu.

Bu hareketler ateşle oynamaktan başka bir şey değildi. Nitekim Saadi'nin ve etrafındakilerin tutumu mutedil Baas Kanadında ve kabinedeki mümessillerinde (eski Hariciye ve Dahiliye Vekilleri) tepki uyandırdı, ordunun yüksek çevrelerinde ise büsbütün şüphe ve endişe ile karşılandı. Kurulmuş olan milis teşkilâtının aşırı hareketleri de her tarafta tepki uyandırmaya başladı.

Baas'ın iki kanadı arasında açılan uçurum Kasım başında toplanan genel idare kurulunda meydana çıkmış ve Başbakan Muavini Saadi ile dört arkadaşı genel idare heyetinden uzaklaştırılmışlar, kabinedeki vazifelerinden de affedilerek sürgün olarak Madrid'e gönderilmişlerdir. Bunun üzerine Saadi'ye bağlı milis teşkilâtı ayaklanmış ve bir ara Bağdat şehrine hâkim olmuştu. Baas'ın iki kanadı arasında ihtilâfı halletmek üzere, Baas'ın Suriye ve Lübnan'daki liderlerinin iştirâk ettikleri beynelmilî hakem komitesinin Bağdad'da toplanması kararlaştırılmıştır. Bu hakem komitesi Irak Baas Partisinin her iki kanadının hatalı olduğu kanaatine varmış ve mutedil Baas'çılardan Hariciye ve Dahiliye Vekillerinin Beyrut'a sürülmesine karar vermiştir.

O ana kadar hâdiselere pek karışmamış olan Devlet Başkanı Mareşal Arif, Baasçı milislerin keyfi ve nizam dışı hareketlerine son vermek lüzumunu hissetmiş, Baasçı milis teşkilâtını lâğvetmiş ve milisçilerin silâhlarını orduya teslim etmelerini emretmiştir. Ordu ile milisler arasında vuku bulan çarpışmalarda iki yüz kişinin öldürüldüğü tahmin edilmektedir. Neticede milislerin mukavemeti kısa sürmüş ve ordu her yerde duruma hâkim olmuştur. Diğer taraftan Mareşal Arif yeni bir ihtilâl konseyi kurmuş, onun başına geçtiği gibi, ordunun başkumandanlığını da üzerine almıştır. Eski başbakan General Ebubekir reisicumhur muavini olmuş, General Tahir Yahya da Başbakanlığa getirilmiştir. Kurulan yeni kabinede daha ziyade milliyetçi olan askerler ekseriyette bulunmakla beraber, mutedil Baas kanadına ve Nasırcı milliyetçilere mensup olan bazı sivil şahsiyetler de vardır.

Bu olaylar neticesinde, bir sıralar Suriye ve Irak'ta iktidarı ele geçirmiş görünen Baas partisinin mühim bir yenilgiye uğradığı muhakkaktır. Bu yenilginin başlıca sebepleri Baas partisinin sarıh bir siyasi ve iktisadi programdan mahrum bulunması, çeşitli zümreler arasında parçalanması ve orduya karşı bir tutum takınmasıdır. Diğer taraftan, Baas'ın bıraktığı siyasi boşluğun ne şekilde ve kimin tarafından doldurulacağı da malûm değildir.

Almanya Türk İşçi Dernekleri Federasyonu Kuruldu

Üç yıldanberi devam eden Almanya'da çalışan Türkleri dernekler etrafında toplama faaliyeti, bu ayın başında Kolonya'da bir federasyon kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Almanya'daki tatbikata uygun olarak işçi tâbirini geniş tutarak fikir işçilerini de içine alan işçi derneklerinin sayısı, 15'e yükselmişti. Her dernekten üç delegenin katıldığı kongre üç gün devam etti.

Kongrenin ilk gününde, Türk işçilerinin sosyal mes'eleleriyle uğraşan ve bunun için Alman hükûmetinden mâli yardımlar alan Arbeiterwohlfahrt (İşçiler sosyal yardım) teşkilâtı genel merkezinden bay Haar, teşkilâtı hakkında konuşmuş; bu kuruluşun tarihinin 19. asır da Almanya'da başlıyan işçilerin birleşmesi hareketine vardığını, Batı Almanya'daki 5.000 derneğin üst organı mahiyetindeki teşkilâtın 300.000 kadar aidaat ödiyen, 78.000 fahri çalışan üyesi, 5.000 memuru, 1.000 kadar işçi ve ana bakım ve dinlenme yurtları, hattâ hastahaneleri bulunduğunu belirtti; bu teşkilâtın Alman muhalefet partisine (SPD, Sosyal Demokrat Parti) münasebeti konusunda, bu partinin organı olmamakla beraber, bu partiyle yanyana ve fakat bağımsız olarak çalıştıklarını anlatarak, Alman hükûmetinin, Türk işçilerinin sosyal mes'eleleriyle meşgul olmaları konusundaki teklifini şerefle kabul ettiklerini ifade etti. Soru üzerine bay Haar, Alman polislerinin işçi ailelerinin getirilişinde çıkardıkları güçlüklerin önlenmesi konusunda Nazi devri bakiyesi Almanya'da ikametle ilgili bazı tüzüklerin değiştirilmesi için SPD partisi mebusları kanaliyle kanun teklifi teşebbüsüne geçtiklerini belirtti.

O günlerde Almanya'da bulunan TBMM. Sanayi Komisyonu üyesi bazı mebusların da hazır bulunduğu kongrenin 2. gününde dilekeler sırasında; resmî ve borsa kuru farkının Almanya'dan yurda yollanan havalelerin azalmasına müncer olduğu, onun yerine bazı hesapsız işçilerin fazla kâr kasdıyla gizli silâh ve tabanca ithaline teşebbüs ettiklerini ve bu gibi olayların daha Belçika, Almanya yahut Avusturya hudutlarında pek çok nâhoş olaylara sebebiyet verdiği, bundan başka banka kanaliyle yollanan havalelerin 3, 4 aydan önce ailele-

rinin ellerine geçmediği belirtilmiş, konsolosluk formaliteleri tenkid edilmiştir. İlgî çekici dilekeler arasında, vefat hallerinde kadınlar için imam bulunmayışı da zikredilmiştir.

Bu arada, Arbeiterwohlfahrt'ın bu teşkilâtları başkanlığına getirdiği Dr. Salâhaddin Sözeri'nin bazı şahsî hesaplarla Almanya'da Alman hükûmetince finanse edilerek Türkler için çıkartılan Anadolu gazetesiyle ve İşçi atâşeliğiyle iyi münasebetler kurmadığı ve meselâ bu kongreye de işçi atâşesinin davet edilmeyişini tenkid olunmuş, elçilik faaliyetleriyle bu dernek çalışmalarının geği gibi koordine edilmesi lüzumu üzerinde durulmuştur.

Seçilen tüzük komisyonu, hazırladığı tüzük prensiplerini kongrenin tasvibine sunmuş ve raporunda, malî imkânlar yönünden Arbeiterwohlfahrt'ın organı olan Türkdaniş teşkilâtına federasyonda söz hakkı tanınması, ancak federasyonun bağımsızlığının hassasiyetle korunması, Türk ve Alman sendikalarıyla iyi münasebetler tesisi lüzumuna, işaret etmiş; haksızlığa uğrayan üyelerin federasyon tarafından Alman mahkemeleri önünde temsiline Alman sendikasının hiçbir suretle müsamaha edemeyeceği de bu arada belirtilmiştir.

İki gurubun medeni ve demokratik bir çekişmesi manzarası arzeden kongre sonunda yapılan seçimde federasyon yönetim kuruluna oy sırasıyla Ali Said Yüksel, Dr. Selâhaddin Sözeri, Ömer Yılmaz, Mete Bayrak, Yüksel Çetiz, Tahsin Çaycılar ve Merih Apakbey seçilmişlerdir.

Tüzük komisyonu ile birlikte tüzüğün ve diğer hukukî kuruluş formalitelerini tamamlayacak olan yönetim kurulu, bu arada mâlî kaynakları da araştırarak yılbaşı tatili sırasında muhtemelen Berlin'de yapılacak ilk büyük kongrenin hazırlıklarıyla meşgul olacaktır.

İnsanlararası Münasebetler

Nuri ARLASEZ

İnsani münasebetlerde her hangi bir hareketin kıymeti; arkasında barındırdığı : Hakiki düşünce ile alakalıdır. Hakiki düşünce'nin saflığı nispetinde de değer taşır. Hüner ve kemâl sırası gelince, - işte bu hakiki düşünce'yi tehir edilmektedir - sadece. (Yani : Derin bir sezîşle kavrayabilmektedir - hüner!)

Diğer bir tabirle :

Bir hareketin arkasındaki düşünce : "Fisebilillah" olabildiği nispette : (Yani : "İvazsız ve garazsız olabildiği takdirde!") hareket de kıymet iktisab eder demek yerinde olur. Dolayısıyla : Aksi halde de, yani : Gizli menfaat ve küçük hesap ve ihtiraslar barındırdığı veya barındırabileceği hallerde ve o nispette de - hareket kıymetten yoksun olur. "Satihta kalabilen nazarlar için" : Harici kâzip tezahürler ne kadar cazip ve hattâ ne kadar gönül alıcı olursa olsun; vaziyetin değişik şe-

kilde mütalâası - hayal olur. Böyle olduğu için de : Er veya geç - kâzip tezahürlerin hayal kırıklığı yaratması mu-kadderdir denilebilir.

Yine :

Bize yapılan iltifat veya gösterilen "yakınlık" ların ne kadarının tamamen bizim için, yani : "Özümüz" için ve ne kadarının da : "Geçici tarafımız" için ve tabir caizse şayet "kürkümüz için" yapıldığını sezebilmeğe çalışmakla mükellefiz. Bu husus şahsiyetimizin inkişafı bakımından - hayati ehemmiyeti haizdir. Bu sahadaki hassasiyet ve uyanıklığımız da - şahsiyetimizin - : "Mihenk taşı" dır.

Velhasıl :

Çeşitli yollardan yürürken, manevi hayalimizde kullanılan tabirle : Bağlı basiretimizi (*), bir nebze olsun çözebilme için; dünyevi hayatımızda kullanılan tabirle de : "Hayale kapılarak" istismar edilmemek ve sadece : "Oyuna gelmemek için", gösterilen yakınlıkları kabul ederken büyük bir "teenni" ile hareketimiz gerekmektedir. Böyle olunca : "İstismar edilmemek" kaygı ve düşüncesinin de verilecek "nihai karar" larımız üzerinde hâkim olması mutlak şarttır.

Hele :

Yalnız kendi mes'uliyetlerini taşımayıp da : Memleketlerini büyük ölçüde ve değişik sahalarda bilfiil temsil durumunda olanlar ile (devlet adamları ile - yakınlarının); ve yine : Bir zamanlar memleketlerini büyük ölçüde bir başarı ile temsil edebildikleri için - halen isteselerde istemeselerde - memleketlerini "filhal" temsil etmekte olanların (eski devlet adamlarının!); istismar edilmemek kaygı ve endişesi ve dolayısıyla, devamlı olarak büyük bir "teenni" ile hareketleri evleviyetle ve mutlak olarak şarttır.

Yine :

Şark ve Garp manevi yollarının da : "Gaffet uykusu denilen - uykuların en tehlikelisi üzerinde ittifakla ve ehemmiyetle durarak, olanca gayretleri ile, dikkat nazarımızı bu nokta üzerine çekmekte oldukları da - ayrıca bir vakıadır.

- Dolayısıyla : Bu hususu, bir iki satırla olsun - istidraden - tebarüz ettirebilmek - zarurî oldu.

Bilhassa : Şöhret ve servet sahasında hudutsuz hırs ve emanetler barındıran, kendilerinden bahs ettirmek fırsatını kaçırmayan veya ihdas eden, gizli zaaf ve arzuları kolaylıkla sezebilip ona şekil veren bir "iş adamı" zümresi tarafından istismar edilmemek kanaatımızca : Sadece bir vecibedir :

"Hükümet hikmet ile müsterektir
Vezir olan hâkim olmak gerektir."
Medlulunca!..

(* Bilhassa zamanımızda : Günlük dağdağal, maddî hayatın "hay huyu" için den artık bir çok insanların bir türlü sıyrılmadıkları - hattâ büyük bir ekseriyetin de bir "muhayyel darlığı" nın tabii neticesi olarak, artık, bu "hay huy" hayatının ötesinde bir hayat da tasavvur edemedikleri - sadece bir vakıadır.

İncelemeler

Atatürk ve Amerika Birleşik Devletleri

Akdes Nimet KURAT

(Geçen sayıdan devam)

Amiral Bristol'ün Ankara'ya yolladığı kimseler arasında bilhassa Bayan Annie T. Allen dikkati çekmektedir. Aslen Harput'ta doğan ve Türkçeyi mükemmel bilen Bayan Allen Amerikan Misyoner Teşkilâtında vazifeli olup bilhassa "Yardım" işlerinde çalışmakta idi. Bayan Allen 1920 de birkaç defa Ankara'yı ziyaretle Mustafa Kemal Paşa ile görüştü; bunlardan ilki 10 Nisan 1920 tarihlerinde oldu. Bayan Allen Mustafa Kemal Paşa'ya takdim edilmek üzere salonda beklerken "süslü kıyafeti, sırmalı elbiseleri ve kıymetli taşlarla bezenmiş kılıçla eski tip bir Osmanlı-Türk Paşası ile karşılaşacağını tahayyül ederken, "nisbeten kısa boylu (Amerikan telâkkisine göre), sükûnet verici gri gözlü ve kahve renkli sivil elbise taşıyan zatın" Mustafa Kemal Paşa olduğunu öğrenince şaşırılmıştı. Paşanın bu Amerikalı bayanı büyük bir nezaketle kabulü ve Amerikalılara her türlü kolaylık yapmak isteyişi Bayan Allen'i çok memnun etti. Bayan Allen Ankara'da kaldığı bir kaç gün içinde, evvelce tanıdığı Halide Edip hanımdan ve Rauf Beyden Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa hakkında enteresan bilgiler edindi. İstanbul'a dönünce Amiral Bristol'e takdim ettiği mufassal bir raporda gördüklerini anlattığı gibi, bu husustaki intibalarını uzun bir mektupla Amerika'daki yüksek bir zata da ulaştırdı.

Bayan Allen az sonra yeniden Ankara'ya gelerek temaslarını yeniledi; Büyük Millet Meclisinin toplantılarını dahi takib etti. Mustafa Kemal Paşa kendisini bir defa akşam yemeğine davet etmişti; tam o sıralarda Çerkes Etem meselesi patlak vermişti; bu mesele o gece akşam yemeğinde dahi tafsilâtiyle bahis konusu oldu; Bayan Allen çok iyi Türk-

çe bildiğinden bu konuşmaları dinlemek fırsatını bulmuş, kendisine karşı her hangi bir yabancı muamelesi yapılmamıştı. Bütün bunlardan çok mütehassis olan Bayan Allen Amiral Bristol'e sunduğu yazısında "Mustafa Kemal Paşa'nın iddia edildiği gibi bir diktatör değil tamamiyle "demokratik" bir ruh taşıyan bir zat olduğunu" ayrıca belirtmişti.

Miss Allen'in Mustafa Kemal Paşa ile en önemli görüşmesi 29 Ekim 1920 tarihinde oldu. Bayan Allen bu münasebetle Mustafa Kemal Paşa'ya yazılı bir muhtıra sunmuş ve bunların aydınlanmasını rica etmişti. Muhtırada yazılı soruları büyük bir nezaketle dinleyen Paşa, bunları açıklayan cevaplar vermişti. Bu mülâkat hakkında Amiral Bristol'e yine bir rapor veren Bayan Allen'e göre: "Mustafa Kemal Paşa, milletinin (yani Türklerin) hakikî menfaatlerine hizmet yolunda var kuvvetiyle çalışmakta idi ve hakikî bir demoklattı." (2 Şubat 1922 tarihinde tifoya yakalanarak Sivas'ta ölen) Bayan Allen vasıtasıyla Amiral Bristol Mustafa Kemal Paşa ve Anadolu harekâtı hakkında en doğru bilgi edinmek imkânını bulmuş ve Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına karşı sempatisi gittikçe kuvvetlenmişti. Fakat Washington'da takib edilen siyaset icabı olarak, Amerika doğrudan doğruya "Türkiye" meselesine karışmak istemediğinden, iki memleket arasında resmî münasebetler tesis edilememişti.

Mustafa Kemal Paşa Millî Mücadelenin ta başlangıcından itibaren, Türkiye'nin gerek siyasi, gerek ekonomik ve gerek kültür alanlarında en çok "müzaheret ve yardım" göreceği ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğunu kabul etmişti. Bunun içindir ki, Ankara'da Millî Hükümet tesis edince Amerika ile resmî münasebetlerin kurulması imkânlan-

larını izlemeğe başladı. Bir taraftan İstanbul'daki Millî Harekâtın "gayri resmî" mümessilleri (Dr. Emin Bey, sonra Hamit Bey) vasıtası ile Amiral Bristol'e bu babta gayri resmî teklifler yapılırken, Ankara'ya gelen ve yine resmî sıfatı haiz olmıyan bazı Amerikalılarla da bu mesele görüşülmekte idi. Amiral Bristol Haziran 1920 tarihlerinde yaverlerinden subay Dunn'i Ankara'ya bazı meselelerin halli için göndermişti. Mustafa Kemal Paşa bu Amerikalı subayı kabulü esnasında Ankara Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında resmî münasebetlerin tesisi lüzumundan, uzun uzadıya bahsetti ve bunun her iki memleket için faydalarını belirtti. Fakat o zamanki şartlar içinde Paşa'nın bu temennisi müsbet bir neticeye bağlanamadı.

Büyük zaferden sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa, 23 Eylül 1922 tarihinde, İzmir'de, Amerikalı yüksek rütbeli subaylardan ve "Chicago Tribune" gazetesi muhabiri Mr. John Clayton'dan müteşekkil bir heyeti kabul etti; bu münasebetle, Gazi, başta "Boğazlar statüsü" olmak üzere millî Türk taleplerinin mahiyetini etraflıca açıkladı. Bu görüşler "Chicago Tribune" gazetesi vasıtasıyla Amerikan milletine duyuruldu.

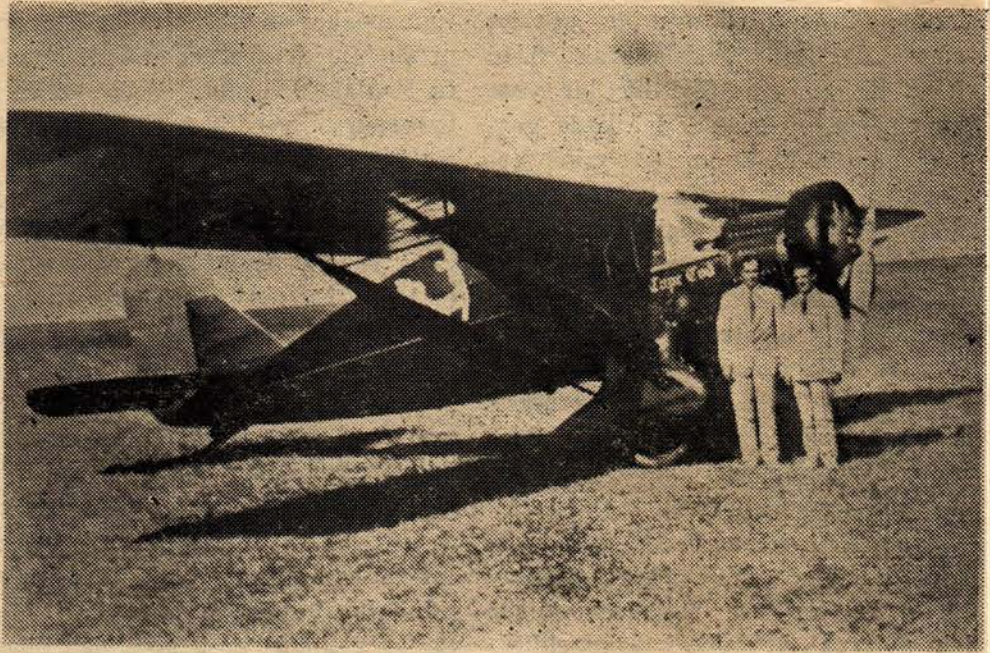
Amerikan hükümetinin Paris'te Türkiye'yi ilgilendiren barış müzakerelerine katılmadığını yukarıda söylemiştik; dolayısıyla mahud Sevres muahedesinde de dahi yoktu. Fakat 1922 de Lausanne'da başlayan Barış görüşmelerine Amerikan murahhasları müşahid sıfatıyla katıldılar. Bu heyete Amiral Bristol de tayin edilmişse de Lausanne'a gidemedi; Amerika'nın İsviçre'deki elçisi Mr. Joseph C. G r e w, Türk meselelerine büyük bir ilgi göstererek, müşahid sıfatı ile müzakereleri takib etti. Kendisinin Lausanne'daki Türk Heyeti Başkanı İ s m e t Paşa (İnönü) ve diğer üyelerle (Dr. Rıza Nur ve Hasan Saka) yakın münasebet tesis ettiği ve Lausanne'da Türk menfaatlerini desteklediği biliniyor. Mustafa Kemal Paşa'nın arzusu ve direktifleri üzerine Lausanne'da Amerika ile Türkiye arasına bir "Umumî Muahede" (General Treaty) akdedildi. Fakat bu anlaşma aleyhinde Amerika'da beliren cereyan neticesinde iki memleket arasında yine de resmî münasebetler kurulamadı.

Mamafih Lausanne barışından az sonra Amerika'da "Yeni Türkiye" yi resmen tanımak cereyanı kuvvetlendi; bilhassa Türkiye'de "Cumhuriyetin ilânı" (29 Ekim 1923) ve "Saltanatın ilgası" gibi muazzam olaylar Amerikalıların dikkat nazarlarını çekmiş ve takdirle karşılanmıştı. Bu münasebetle Amerikan matbuatında Mustafa Kemal'in şahsına ait övücü yazılar çıktı. Yeni Türkiye'yi resmen tanımak cereyanı gittikçe kuvvetlenince, bunu temin maksadiyle "cemiyetler" kuruldu ve buna birçok tanınmış profesör ve yazar dahil oldu. Amerika'nın ünlü yazarlarından Mr. S t o d d a r d, 1925 te Gazi hazretlerini Ankara'da ziyaretten sonra, "Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'da nasıl bir millet yarattığını" sitayişle anlatan bir yazısını "The New Orient" dergisinde (Nisan 1925) neşretti.

Türkiye Dışişleri Vekili Dr. Tevfik Rüştü (Aras) ile Amiral Bristol arasında 1926 Şubatında bir "Modus Vivendi" imzalanarak iki memleket arasındaki münasebetler düzenlendi. Türkiye ile Amerika arasındaki nihai anlaşma ise 18 Şubat 1930 tarihinde imzalandı. Mamafih bu anlaşmadan önce karşılıklı olarak diplomatik mümessiller gönderilmişti: Mr. Joseph C. Grew-Ankarada Amerika Büyük Elçisi, A h m e d M u h t a r Bey de - Washington'da Türkiye Büyük Elçisi olmuştu. Mr. Grew, 12 Ekim 1927 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'ya itimadnamesini sundu ve kısa bir zamanda Gazi'nin iltifatlarına mazhar oldu.

Mustafa Kemal Paşa, 1927 yılı 1 Kasım'da Büyük Millet Meclisince ikinci defa Reiscumhur seçilince, mutad protokol usullerine riayetle, keyfiyet Amerikan Cumhurbaşkanı Mr. Calvin C o o l o i d g e'e bildirdi. Teşrinisani (Kasım) 21, 1927 tarihini taşıyan bu resmî bildirideki dostane ifadeler, aynı zamanda Atatürk'ün de samimî duygularının bir ifadesi idi.

Resmî münasebetlerin tesisi üzerine Atatürk'ün Amerika'ya karşı ilgisi büsbütün arttı. Büyük Elçi Mr. Grew de yeni Türkiye'nin mümtaz reisini Amerikalılara tanıtmak için gayret sarfetmekte idi. Bu maksatla, o sıralarda yeni tesis edilmekte olan "Gazi Orman Çiftliği" nin manzaralarını sesli sinemaya alarak, Musta-

fa Kemal Paşa'nın Ankara'yı nasıl meydana getirdiğini Amerikalılara duyurmak maksadı ile Atatürk'ün sesini de şeride almak istemişti. Büyük Elçinin giriş mahiyetindeki sözlerin tercümesini okuyan Atatürk, kendisi de kısa bir nutuk hazırladı ve sinema şeridinde alınan bu hitap Amerika'da yayınlandı (1930 da). Bu "nutkun" metnini naklediyoruz :

"Muhterem Amerikalılar,

İlk defa doğrudan doğruya size hitap etmek imkânını bulduğumdan dolayı çok bahtiyarım. Kıymetli sefiriniz Mr. Grew'un Türk milletinden ve bu münasebetle şahsımdan bahsederken, kullandığı samimî sözlerden dolayı kendilerine hassaten teşekkür ederim. Eminim ki, bu sözleri, Türk milletinin ve benim büyük Amerikan milleti hakkında beslemekte olduğumuz muhabbet hislerine tamamen mutabıktır.

Türk milleti ile Amerikan milleti arasında mevcut olan ve karşılıklı olduğuna emin bulunduğum muhabbet ve samimiyetin tabii menşei ve sebebi hakkında birkaç söz söylemek isterim.

Türk milleti tab'an demokratır. Eğer bu hakikat bugüne kadar lüzumu derecede, medenî beşeriyet tarafından tanınmamış bulunuyorsa, bunun sebeplerini muhterem sefiriniz, Osmanlı İmparatorluğu'nun son devrelerini işaret ederek çok güzel izah ettiler.

Diğer taraftan Amerikan milletin benliğini hissettiği dakikada istinat ettiği, ilân ettiği demokrasi idi.

Amerikalılar bu mevhibe ile mümtaz bir millet olarak, beşeriyet dünyasında arzı mevcudiyet eyledi. Büyük bir millet birliği kurdu.

İşte bu noktadadır ki esas hamuru demokrasi olan Türk milleti, demokrasinin kendisi olduğunu isbat etmiş olan Amerikalılara, derin ve kuvvetli bir muhabbet hisseder. Ümid ederim ki, bu müşahede, iki millet arasındaki muhabbeti kökleştirecektir, yalnız bu kadarla kalmıyacaktır, belki beşeriyeti birbirini sevmeye, ve bu müşterek sevgiye mani olan mazi hurafelerini silmeğe, dünyayı sulh ve huzur sahasına sokmağa medar olacaktır.

Temsil etmekle mübahi olduğum Türk milletinin, yeni Türk Cumhuriyetinin insanî gayesi işte budur. Bu yüksek gayede zaten çok yükselmiş olan Amerikan milletin, Türk milleti ile beraber olduğuna şüphem yoktur. Her halde medenî, insanî ve sulhperverane mefkûre tecelli etmelidir."

Atatürk Amerikalılara hitab ettiği bu sıralarda Amerika'da demokrasinin nasıl geliştiğini etraflıca tetkik etmiş ve bu sahada birçok eser okumuştur. Zaten ruhan bir demokrat olan Atatürk Amerikan demokrasisine hayran idi ve Türk milletinin de bu Amerikan demokrasinden çok şeyler öğreneceğine inanıyordu.

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Amerikalılara karşı beslediği takdir hislerini ifade için yeni bir fırsat zahir etti. Amerikalı iki tayyareci,

büyük bir teessüre mucib oldu; bu münasebetle Amerikan gazete ve mecmualarında Atatürk hakkında birçok takdirkâr yazılar çıktı ve resimleri basıldı. Atatürk'ün hatırası ölümünden sonra da birçok Amerikalı tarafından saygı ile anılmış ve daima anılmaktadır. Bu hususta mümtaz üç Amerikalı şahısın Atatürk hakkındaki sözlerini nakletmekle yetineceğiz.

Amerika'nın meşhur Generallerinden Mac Arthur Atatürk için şunları söylemişti : "Türk milletiyle beraber Atatürk'ün manevî huzurunda tazimle eğilirim. Ölümü ile dünya büyük ve dâhi bir önderini, Türk milleti en mümtaz ve kahraman evlâdını, insanlık uzak görüşlü bir mücahidini kaybetmiştir." Amerika'nın Ankara Büyük Elçisi Mr. Grewe göre : "Amerika Birleşik Devletlerinin esasını nasıl liberal demokratik an'aneler teşkil etmişse, buna tamamiyle muvazi bir şekilde, Türkiye'nin modern bir devlet olarak kuruluşunun temelleri Atatürk'ün azmi ve iradesi sayesinde atılmıştır. Türk ve Amerikan milletlerinin müşterek gayeye erişmek için bugün sarfettikleri âhenkli gayrette Atatürk'ün vermiş olduğu ilhamın payı çok büyüktür." Nihayet, büyük bir Türk dostu olan Princeton Üniversitesi Profesörlerinden müteveffa Walter L. Wright'te Atatürk için şunları yazmıştı : "Atatürk gerçekten büyük insan. Seneler geçtikçe ve dünya onun tam şahsiyetini görebildikçe, Atatürk'ün büyüklüğü büsbütün artıyor."

1959 yılı Mayısında, Amerikan - Türk dostluğunun 150. yılını idrak etmesi münasebetiyle Ankara, İstanbul ve İzmir'de tertiplenen "Sergi" ye bir mesaj yollamış olan Amerikan Cumhurbaşkanı Dwight D. Eisenhower, Atatürk'ü Abraham Lincoln'e benzetmiş ve büyük bir şahsiyet olduğunu belirtmişti. Amerikan milletinin ve bugünkü Amerikan devlet adamlarının Atatürk'e karşı besledikleri saygının asla azalmamış olduğu muhakkaktır. Dünyanın her tarafında olduğu gibi Amerika'da da Atatürk'ün Yeni Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milletinin hakikî mümessili sıfatını taşımakta devam ettiğini büyük bir gurur ve iftiharla kaydetmeliyiz.

— SON —

Kennedy ve Amerikan Düşünce Devrimi

Şerif MARDİN

John F. Kennedy'nin Amerika Birleşik Devletlerinin lideri haline gelmesi yalnız siyasi bakımdan değil, fakat kültürel bakımdan önem taşıyan bir hâdise olmuştur. Tanıdıklarıyla, müşavirleri ve uzmanlarıyla Kennedy, politikaya «entellektüelliği» hâkim kılma isteyen bir kimse olarak ortaya çıkmıştı. Bunun da Amerikan politikasında Eisenhower devresine nisbetle bir yenilik teşkil ettiğine şüphe yoktu.

Eisenhower devrinin senbolü olan John Foster Dulles, Dışişlerinde, Amerikan puritenliğinden mühlhem, anlayıştan çok ahlâkî kuralların hâkimiyetini tesis etmeğe çabalayan dar bir görüşü yerleştirmeye çalışmıştı. Başka bir ifade ile şahsen çok zeki bir insan olan Dulles, dışişleri mekanizmasını "anlamağa" yöneleceğine, dışişlerine kendi kıymet yargılarının çerçevesini "empose" etmeği ve bu şekilde etkilemeği istemişti.

İçişlerinde de, Eisenhower devri, toplum sorunlarının anlaşılmağa değil arızî hal çareleriyle "dondurulmağa" çalışıldığı bir devre idi. Belki de Eisenhower devrinin derin muhafazakârlığının hakikî ölçüsünü bu unsurda aramak icabeder. Genel olarak muhafazakârlığın modern toplumda en zayıf kalan tarafı da budur. Muhafazakâr bir görüş açısı toplumun başından hareket halinde olduğunu kabul etmediği için bu hareketin istikbalde ne gibi sorunları ortaya çıkaracağını anlamağa yönelmez. Bunun için de kısa vadeli hal çareleriyle yetinir. Bahis konusu ettiğimiz tarih dinamiğini anlamaktan aciz tutum, değişmeğe önem vermediği için toplumun çıkarlarını kestirmekte değişmeyi ölçmeği meslek yapan sosyal ilimcilere özel bir fonksiyon tanımaz. Eisenhower devri de bu bakımdan sosyal ilimcilerin devlet işlerinin yönetiminde kullanılmadıkları, onların hakir görüldüğü bir devre olmuştur. Daha geniş bir çerçevede içinde Eisenhower devri bir «teoriye» sahip olan bütün kimselerin, genellikle bütün entellektüellerin şüphe ile karşılandıkları bir devre olmuştur. Bu siyaset Amerika'nın askerî politikasına bile tesir etmişti ve A.B.D. nin en «entellektüel» sayılan generallerinin istifasına sebebiyet vermişti.

Kennedy'nin cumhurbaşkanlığı kampanyasındanberi danıştığı müşavirler, iktidara geldiği takdirde durumun tamamen değişeceğini gösteriyordu. Arthur Schlesinger gibi, Mc George Bundy gibi üniversite adamları bu yeni ve dinamik yönelişin esasını teşkil ediyordu. Daha sonra politikasına şekil vermeğe yardım eden Dean Rus, Robert Kennedy ve Mc Namara gibi kimselerin tâyini Kennedy'nin düşünceye, anlama-

ğa ve yapılan işin meslekî niteliklerini sonuna kadar araştırmaya ne kadar önem verdiğini gösteriyordu. Washington'da Kennedy'nin Cumhurbaşkanlığına seçilmesiyle ragbet bulan terimlerden biri, «The new frontier» (yeni sınır) Amerikan toplumunda ve dünya sorunlarında yeni bir görüş açısıyla keşfedilecek ve değerlendirilecek sahalara mevcudiyetine işaret ettiği derecede, Kennedy'nin devlet idaresine getirmek istediği bu yeni unsuru pek iyi ifade ediyordu.

Diğer memleketlerin ve bu arada gelişmemiş ülkelerin çoğunluğunun Kennedy'nin siyasetine karşı duymaya başladıkları takdir başlangıçları tamamen bu görüş açısının ve beraberinde getirdiği tutumun bir neticesi olmuştur. Dünya sorunlarını halletmekte bir mes'uliyet duymak, «biz-onlar» ayırımı ötesinde bir dünya toplumunun mevcudiyetine inanmak, her kültür çevresinin kıymet yargılarının farklı olabileceğini anlamak, bunlar ancak «entellektüellerin» ağır bastıkları bir hükümette politikaya yön verici unsurlar olarak çalışabilirdi.

İçişlerde ırk ayırımını bir skandal olarak kabul etmek onu ortadan kaldırmak yolunda cesur adımlar atmak gene aynı tutumun neticesiydi. Siyasette hâkim olan bu hava genel olarak Amerika'nın bütün kültür âlemi üzerinde tesirli olmuştur. Kennedy devri Amerikan entellektüellerinin, Roosevelt devrindenberi ilk defa olarak ciddiye alındıkları bir devre idi. Amerika'da başka etkilerle de başlayan bir «bilim Renaissance» ı böylece teşvik edilmiş oldu.

Kennedy, dünyada korku, öç alma ve baskı gibi ilkel kuvvetlerin yerine aklın ve anlamanın hükümranlığını yerleştirmek isteyen herkesin anladığı bir insan olmuştur. Kennedy'nin ölümü, dünyanın bütün hasınlığına rağmen milyonlarca insanın kalbinde duran ümide dokunduğu ve onu zedelediği derecede his acılarını ruhlarının dibinde yaşatmağa çalıştıkları bir varlığı soğuk ve öldürücü bir kasırga gibi sarsmıştır.

Bundan önce Amerika'da Theodore Roosevelt, Wilson ve F. D. Roosevelt gibi zamanları için ilerici bir görüşe sahip kimseler çıkmamış değildir, fakat her defasında Cumhurbaşkanlığına gelmeleri nisbeten küçük bir marj meselesi olmuştur. Önümüzdeki yıllarda J. F. Kennedy gibi cesur, zeki ve dünya sorunlarını aklın ışığıyla çözmeğe kararlı bir Cumhurbaşkanının belirmesi ihtimaller hesabına sığmayan bir gelişmedir. Bunun içindir ki bütün dünyada, dünya sorunlarının muğlaklığını bilenler başlarını önelerine eğip biraz da kendilerini düşünerek John Fitzgerald Kennedy için acı yas tutacaklardır.

Yatırımlarda Zaman Unsuru

Osman OKYAR

Memleket içinde yapılan yatırımların artırılması hepimizin arzusu ve hedefidir. İktisadî kalkınmanın, kaynaklarımızın gittikçe artan bir nispetinin yatırımlara tahsis edilmesine bağlı bulunduğunu anlayanların sayısı memlekette gittikçe büyümektedir. Kalkınma maksadıyla iki senedir beş yıllık bir yatırım plânı tatbik edilmektedir. Plâna göre devlet sektörü ile hususî sektörde cem'an yapılan yıllık yatırım masraflarının 10 - 11 milyar Türk lirasına çıkarılmasına çalışılıyor. Gayri-safi millî gelirimizin ortalama %18'inin yatırımlara ayrıldığı bir duruma gelmek ve böylece millî gelirimizde her sene %7 civarında bir artış sağlamak isteniyor. Bu gayretleri ve icabettirdikleri fedakârlıkları takdir etmek ve benimsemekle beraber, mücerret olarak yatırım yapmanın veya yatırımları çoğaltmanın her şeyi halletmeyeceğini, yegâne hedefimiz olamayacağını da düşünmek zorundayız. Yatırımın müessir olması, aynı zamanda en uygun sahalarda yapılmış olmasına, zamanında bitirilmesine ve meydana gelen tesisin randımanlı bir şekilde işletilmesine bağlı bulunduğunu unutmamalıyız. Beş yıllık plânın uygulanması hakkındaki raporlar bize, önümüzdeki devrelerde bu hususlarla bilgi verecektir. Plânlamadan beklediğimiz faydalardan biri yapılan işlerin bir muhasebesini yapmak, plândaki yatırımların gerçekleştirilmesi ve hizmete konması hakkında bilgi vermektir. Plânlama Teşkilâtı bu bakımdan bir oto-kritik (kendini tenkid etme) müessesesi haline gelmelidir. Yatırımlar zamanında bitiriliyor mu, onlardan umulan neticeler elde ediliyor mu? Bu hususlar üzerinde samimî olarak durulmalıdır. Kusur ve hatâlar varsa, bunlar kimlere aittir? Kendinden başlamak üzere, Plânlama Teşkilâtı, Türkiye'deki başlıca müessese ve teşekkülleri samimî ve objektif olarak tenkid etmeğe hazır bulunmalıdır.

Maamafih, Plânın ikinci senesinde bulunduğumuza göre, Plânlama Teşkilâtının henüz bu mahiyette bir çalışmayı yapmamış olmasını, veya yapılmış ise, yayınlamamış olmasını tabii karşılıyoruz. Programların neticesini almak ve bunları değerlendirmek için belki vakit daha erkendir. Bununla beraber, önü-

müzdeki sene zarfında, Plânlamanın bu tarzda çalışmalara girişeceği ve neticeleri yayınlıyacağı temenni edilmelidir.

**

Daha toplu değerlendirme raporları elimize geçinceye kadar, yatırımlar mevzuunda, daha doğrusu yatırımlardaki zaman unsuru hakkında umumî mülâhazalar ileri sürmek ve bu bakımdan Türkiye ilk nazarda göze çarpan bazı misallere işaret etmek faydalı olacaktır. Bu incelemede yatırım projelerinin zamanında bitirilmesi ve zamanında işletmeye açılması konusu üzerinde durmak istiyorum. Evvelâ, nazarı olarak, meselenin ehemmiyetini belirtmek istiyorum. Saniyen, Türkiye'de yatırımların inşaat müddeti mevzuunda göze çarpan, farklı ve birbirine tamamen zıt iki misal üzerinde durmak istiyorum. Zamanında bitirilmeyen yatırımlara misal olarak Emekli Sandığının İstanbul, İzmir ve Ankara'da yaptırdığı oteller ele alınacak, zamanında ve hattâ zamanından evvel bitirilmekte olan diğer bir yatırımın misali olarak da Ereğli Demir-Çelik tesisi üzerinde durulacaktır. Bunların mukayesesinden bazı neticeler ve dersler çıkarılmaya çalışılacaktır.

**

Umumî olarak, yatırım projelerinin zamanında bitirilmesi ile işletmeye açılmasının, zaman için sermaye akımından âzamî istifade elde edilmesinin şartlarından biri, inşaatın az çok normal müddetler içinde ikmal edilmesidir. İnşaat müddetinin uzaması, projeye yatırılan sermayenin tahmin edilen müddetten uzun bir müddet için, hiç bir hasıla vermemesi gibi esaslı bir mahzur doğuracağı gibi, bundan maada muhtelif mahzur ve kayıplara sebebiyet verir. Sermayenin normalden fazla müddetler için bir sahada dondurulmasının sebebiyet vereceği kayıpları kemî olarak ölçmek kolay değildir. Bu hususta fikir edinmek üzere, kaybı teşkil eden unsurların, teşebbüs bakımından ve millî ekonomi bakımından, tahlil edilebileceğini söyleyelim.

Teşebbüs bakımından inşaat müddetinin uzaması, maliyet değerindeki sermaye unsurunun yükünü arttırır ve birim başına maliyetin yükselmesine se-

bebiyet verir. Teşebbüsün öz sermayesini teşkil etmeyen sermaye için bu çok bârızdır. Meemu sermayenin mühim bir kısmının, kredi veya tahvil ihraçı olarak, teşebbüsün dışından temin edilmesi normaldir. Bu takdirde, muayyen ödeme müddetleri vardır ve bu müddetler dahilinde muayyen bir faiz yükü mevzuubahistir. Teşebbüsün 10 sene müddetle dışardan şu veya bu şekilde %10 faizle finansman sağladığını farzedelim. Buna göre faiz masrafları ile finansman resûlmalinin, projenin bitmesinden itibaren 10 sene içinde ödeneceği derpiş edilmiştir. Farzedin ki inşaat, ilk tahminden çok fazla sürmüş, meselâ inşaat müddeti ilk tahminden beş sene daha fazla sürmüştür. O takdirde faiz masrafının yükü 10 senelik değil beş senelik bir faaliyet devresine ait olacaktır. Birim başına maliyette, sermaye faizi olarak ayrılan nisbet bir misli artacak ve böylece maliyet değeri yükselecektir. Diğer taraftan, kredi veya sair finansmanın ödenmesine kaynak teşkil eden amortisman 10 senelik bir müddete değil 5 senelik bir müddete dağıtılması lâzım gelecek ve bu husus da teşebbüs kârının azalmasına yol açacaktır. Teşebbüsün dışarıdan temin ettiği sermaye kısmı için vârit olan bu mülâhazalar, esas itibariyle, öz sermaye için de varittir. Öz sermaye için fiilen dışarıya faiz ödenmesi veya borç ödenmesi mevzuubahis olmasa dahi, bu sahada kullanılan sermaye için, hesaben, «atfedilen» bir faiz masrafı ile bir amortisman bedelini nazarı itibara almak icabeder. Bu itibarla, inşaat müddetinin çok uzaması halinde, teşebbüsün kullandığı bütün sermaye nazarı itibara alınmalıdır. Buna göre, keyfiyet, artan bir maliyet değerine ve azalan kârlara sebebiyet verecektir.

Teşebbüsün uğradığı kayıplar yanında millet ekonomisinin uğradığı veya uğrayacağı kayıplar bahis mevzuudur.

Evvelâ, proje inşaatının normalden fazla vakit alması, bütün ekonomi bakımından kit olan bir istihsal unsurunun, sermayenin, hasıla temin etmeyecek bir sahada bir müddet için dondurulmasına sebebiyet verir. Burada yatırılmış olan sermaye başka bir proje veya sektör için kullanılabilir ve memleket ekonomisinde bir istihsal artışına müncer olabilirdi. Binaenaleyh, inşaat müddetlerinin fazlasiyle uzaması ekonomide sermaye unsurunun yanlış tahsis ve tevzi edilmekte olduğunu gösterir.

Saniyen, proje müddetinin uzaması istihsal kaybına münecer olmaktadır. İstihsal vuku bulsaydı, ya istihlâk talebini tatmin edecek, ya yeni yatırımlarda kullanılacak veya memleket dışına ihraç edilecekti. Tesisin işletmeye açılmasının gecikmesini, memleket ekonomisini bu kıymetlerin birinden veya birkaçından mahrum bırakır.

Nihayet, istihdam ve işçilik bakımından kayıplar bahis mevzuudur. Tesis zamanında işletmeye açılmış olsaydı, yeni bir iş sahası yaratılmış olacak ve munzam işçiler istihdam edilmiş olacaktı. Gecikme buna mâni olarak işsizliğin yükünü arttırmaktadır.

Görülüyor ki, genel olarak yatırım projelerinde inşaat müddetlerinin uzaması memleket ekonomisi için ağır kayıplara sebebiyet verir. Teknik olarak bu hususu sermaye hasıla katsayısı-

nın yükselmesi olarak ifade edebiliriz. Diğer bir deyişle, ortalama olarak, bir birim sermayenin meydana getireceği hasıla miktarında bir azalma vuku bulur.

**

İnşaat müddetinin uzaması, esas itibariyle yatırım programının uygun bir şekilde tertip edilmemiş olmasından veya münferit yatırım projelerinin tatbikatındaki aksamalardan ileri gelebilir. Diğer bir deyişle, bu bakımdan umumî veya ferdî sebepler bahis mevzuudur.

Ekonominin imkânları zorlanarak, birbirleriyle irtibat halinde olmıyan yatırım projeleri gerçekleştirilmek istenirse, bu hareket umumî bir enflasyona ve dış ticaret güçlüklerine sebebiyet verir. Fiyat artışları, mal darlıkları ve dış ticaret tıkanıklıkları hasıl olur. Bu gibi

haller, projelerin inşaat müddetlerinin uzamasına ve bir çok projenin yarım kalmasına sebebiyet verir. 1958 stabilizasyon programından evvel Türkiye böyle bir durum içinde bulunuyordu. Birçok fabrika ve tesisler, normalin çok fevkinde bir zaman müddeti içinde tamamlanabilmişler, bazıları hiç tamamlanamamış, yarım kalmıştır. Meselâ Kütahtahya'da azot fabrikasının inşaatına 1952 yılında başlanmış, 1956 da inşaatın bitirileceği hesaplanmıştır. Halbuki inşaat ancak 1961 de sona ermiştir. Böylece inşaat müddeti beş sene değil, takriben 10 sene sürmüştür. Buradaki yatırımın büyüklüğü (400 - 500 milyon lira civarında) düşünülecek olursa, inşaat müddetinin uzamasından dolayı, gerek azot tesisinin, gerek bütün ekonominin bu yüzden uğradığı kayıplar hakkında bir fikir edinilebilir.

1959 dan evvel, inşaat müddetlerinin uzamasındaki başlıca sebep ekonominin umumî durumu ve enflasyonun yarattığı müşküller idi. 1959 dan sonra enflasyon durdurulmuş ve bu neviden tıkanıklıklar bertaraf edilmiştir. Halbuki inşaat müddetleri ile ilgili problemin bazı sahalarda yine devam ettiğini görüyoruz.

Vaziyeti daha kesin olarak teşhis etmek için, misal olarak çok farklı olan iki hâdiseye temas edeceğim. Birincisi Emekli Sandığının İstanbul, Ankara ve İzmir'de yaptırdığı oteller hâdisesidir. Diğer de Ereğli'de inşa edilmekte olan Ereğli Demir - Çelik tesisleridir. Bu hâdiseler zaman unsurunun ehemmiyetini göstermek bakımından çok mâni dardır.

Emekli Sandığının İzmir, İstanbul ve Ankara'da üç büyük otel inşa ettirdiği malûmdur. Bunların nihaî maliyeti hakkında bilgi sahibi olmamakla beraber, bahis mevzuu olan yatırım projelerinin ilân edilen mecmu maliyeti 180 milyon liradır. Bu otellerin başlangıç tarihleri 1957 veya 1958 senelerine tesadüf eder. Bu nevi otellerin inşaat müddeti normal olarak üç senedir. Aynı çapta olan İstanbul Hilton Oteli takriben üç senede inşa edilmişti. Halbuki mezkûr otellerin inşaatına başlandıktan beri hâlen 6 - 7 yıl geçmiş bulunmaktadır. Ne zaman bitirilecekleri de kat'iyetle malûm değildir. Otellerin durumu, inşaat müddetlerinin normalin çok fevkinde çıktığı ve yukarıda izah edilen çeşitli kayıpların bahis mevzuu olduğu tipik hâdiselerdir. Müddetlerin bu kadar fazla uzamasının sebeplerini bilmiyorum. Sebepler, işin tutumundan

EN FAZLA İKRAMIYE VEREN BANKA

TÜRKİYE BANKASI
paranızın...
istikbalinizin
emniyeti

(Forum — 201)

başlyabilir, inaat şekline veya müteahhitlerle ihtilâflara kadar uzanabilir. Sebep ne olursa olsun, ilgili sermayenin hacmi ve bahis mevzuu olan kayıpların büyüklüğü karşısında, hâdiseler üzerinde eğilmek ve Emekli Sandığı ile millet ekonomisini bu kayıplardan kurtarmak zaruridir.

Ereğli Demir - Çelik tesislerine gelince, tam aksi bir vaziyet müşahade ediyoruz. Buradaki inaat temposu tesisin zamanından evvel bile istihale geçebileceğini göstermektedir. Ereğli için durum şöyledir: Projenin tahakkuku için tanınan müddet, AID'nin krediyi verdiği Eylül 1961 tarihinden itibaren 42 ay idi. Binaenaleyh ilk projeye nazaran, Ereğli'nin Nisan 1965 te ikmal edilerek faaliyete geçmesi lâzımdır. 2,5 milyar Türk lirasından fazla bir yatırımı icabettiren büyük bir demir - çelik fabrikasının inaat müddetinin çeşitli sebeplerle bir miktar uzaması normal bir hâdiseler telâkki edilebileceği halde, bugüne kadar inaatın temposu bütün kısımları ile tesisin zamanında bitirile-

ceğini göstermektedir. Hattâ, bazı üniteler kuruluş devresi içinde öncelikle ikmal edilmiş ve 1964 senesi içinde bu ünitelerin istihale başlayacakları anlaşılmıştır. Buna nazaran soğuk haddehane, ham maddeyi ithal etmek suretiyle 1964 ortasında faaliyete geçebilecek ve orijinal programdan 6 ay evvel piyasaya mal arz etmeğe başlayabilecektir.

Bu çapta ve birçok teknik güçlükleri ihtiva eden bir projenin zamanında bitirilmesi, böylece hem tesisin, hem memleket ekonomisinin, projenin uzaması dolayısıyla hasıl olacak büyük kayıplardan kurtarılmasını, önemli bir hâdiseler teşkil eder.

Yukarıdaki misalleri vermektense maksadım yatırımlarda zaman faktörünün ehemmiyetini ortaya koymaktan ibaretti. Önümüzdeki devrelerde, Plânlama Teşkilâtının başlıca vazifelerden biri bu mevzu üzerinde eğilmek ve yatırımlarda inaat müddetlerinin ilânihaye uzamasından doğan kayıpları bertaraf etmek olmalıdır.

GÜNEYDEN GELİYORUM

Su Ararken

MEHMET GÜNYAKTI

Kirvelik Adana'da yaygındı. Kirve oldunmu; sünnet ettirdiğin çocuğun en yakın akrabası gibi olurdun. Irzdan başka herşey kirveye teslimdi. Hele Arap uşakları arasında kirvelik münasebetleri çok sıkıydı. Ama bu havali de kirveligi şahsen iyi tanımadım. Gördüğüm ve duyduğum bazı hâdiseler de kirveligin birbirinin karısını ve kızını ayartmak için vasıta yapıyorlardı.

Kerim Ali, Halil Karataş, Razoğlu hep beraber geldiler. Köyün içindende, Kösenin akrabası olan Köse Durmuş'u çağıttık. Köse Durmuş amcasının vekili oldu, 1500.— liraya sulh etmek üzereyken, Köse terliyerek geldi. Anlaşmayı kabul etmemişti. «Oğlumun biri yatıyor, bu da yatsın» diyerek çıkıp gitti. Bizde Ali'ye mecburen Mahkemenin yolunu gösterdik.

Ali gitmiş Köseyi ve Muhtarını mahkemeye vermiş, Muhtar hiç okula uğramıyordu. Bir akşam evine vardım. Bıyığın altından gülererek ayağa kalktı.

«Kerim Ali'nin kızı meselesi için geldim. Ben yarın giderim, bundan sa-

na çok zarar gelir gel şunu halledelim. Sen yarın Köse'yi, Kerim Ali'sini okula çağır, anlaşalım, şu mesele de kapan-sın gitsin.»

«Hoca bende senden bunu bekliyordum. Utanımından yanına gelemedim. Bir hata yaptım, bunu halledelim.» diye yalvarır gibi konuşuyordu.

Sabah erkenden Köse, Kerim Ali'si, Muhtar ve bir kaç köylü gelmişlerdi. Köseye vaziyetin kötülüğünü anlattım. Sulh olmalarını hep beraber ısrarla söyledik. Nihayet Köse yola gelmişti. O da kızını Kerim Ali'nin oğluna vermeyi kabul etti. Anlaşmalarını bir köy sene-dine bağladık. Hangi taraf çayarsa 2000.—lira pişmanlık vermeyi kabul ve imza ettiler. Kerim Ali de mahkeme-yi geri alacağına dair söz ve imza ver-di.

Kerim Ali dâvayı geri almıştı. Savcılık Hukuki Amme dâvasını yürüttü, sonunda da muhtar, 3 ay hapislik 750.— lira para cezası hükmünü giydi. Muh-tarda gözünü dört açtı...

GECE KURSLARI

Köyde gayri-resmi olarak gece kursları açmıştık. Ormanlar içinden köy delikanlıları ellerinde fenerleriyle hergün gelirlerdi. Dersleri daha çok onların yaşayışlarıyla ilgili konulardan misaller vererek işlerdik. Çoğu azda olsa harfleri tanıyor, okuyorlardı. Hiç bilmeyen azdı. Benden önceki öğretmen Yılmaz Kafasıyelli onları çok iyi hazırlamış, çoğuna okuma yazma öğretmiş. Dersler bir hasbihal mahiyetinde geçiyordu. Dört işlemleri tamamen öğretmeğe çalıştık. Verdiğim problemleri münakaşalı ve iddialı çalışarak yapıyorlardı. Onların yakın alâkaları bana yorgunluklarımı unuttururdu. Alâ heyle geceleri okuldan ayrılırlardı. Okula gelirken de her biri kendine göre bir hediye getirirdi. «Hocam çam sakızı çoban armağanı, senin için getirdim» derlerdi.

MÜFETTİŞİN GELİŞİ

Aralık ayının son günleriydi. Biz ders de iken Çatalan'dan Müfettiş Osman bey yanında bir çocukla geldi. Sınıfa girip testiğini yaptıktan sonra, bir köylünün daveti üzerine akşam yemeğini köyün içinde bir evde yedik. Müfettiş Osman Kadem tatlı huylu, yumuşak yüzlü, halk ruhunu iyi anlayan bir arkadaştı.

Gece okulda yattık. Geç vakitlere kadar, bir arkadaş gibi konuştuk. Okul için bir çok tavsiyelerde bulundu.

Gece kurslarına da nezaret ederek o günü dersleri Osman Bey verdi. Bu hareket onunda hoşuna gitmişti.

Sabah temin ettiğimiz bir binekle, Çayraza gitti.

ÇATALAN

Adana ilinin 13 ilçesi, 16 bucağı, 723 tanede köyü vardı. Adana'nın bir ilçesi olan Karaisalı'nın 2 bucağı ve 100 tane köyü vardı. Bu köylerin 50 tanesi merkeze, 24 ü Çatalan'a, 26 sı da Karantıya bağlı idi.

Hacımusalı Köyü Çatalan'a bağlıydı. Çatalan'ın köyünde öğretmen vardı. 16 tanesinde yoktu. Köylerin hepsi parça parça idi. Hiç toplu köy yoktu burada.

Çatalan bile 5 parçaydı. Merkezde; Orman, Karakol, okul, nahiye binasından başka üç dükkân vardı. Halk sessiz ve tembel görünüşlü çok lâfeydi.

Mehmet Yücesoy diye bir adam vardı. Müfrit bir partici, çok iddiaçıydı. Boyu kısa kendi tıknaz olduğu için Topak Mehmet derlerdi.

Ali Üğücü'nün kahvesine sabahdan oturur, akşama kadar, lâl lâl konuşur dururdu. Kendisi hiç gazete almaz yol-

cuların gazetesinden faydalanırdı. Münakaşayı çok severdi.

İkinci adam Hakim Şahinoğlu idi. Gün görmüş, varlıklı, kültürlü bir adamdı. Ağır ağır konuşur, okkalı lâf etmesini severdi. Oğlunun birisi hukuku bitirmiş, biride Ankara Ticarî ve İktisadî İlimler Akademisinde okuyordu. Kır atına biner, her pazar sektirerek pazar yerine gelirdi. Bir nevi havalinin ağasıydı. Hakim ağa diye köylüler sever ve sayarlardı.

Şıramazların Orhan görgülü bir adamdı. O da müfrit partici ama insanlığında vardı. Acele acele konuşur, hoş sohbet ederdi. O da Ali Ügücü'nün kahvesinin abonmanıydı.

Cafer ağa; Bakkallık yapardı, dağ köylerinin toptancısıydı. Efendi kılıklı insanlara hürmeti vardı. Dükkânına vardinmi, lokum, şekerleme, bisküvi getirir, buyurun ederdi. Yemle insan avlardı. Cafer ağa hakikaten bonkördi. Hayır severdi de.

Diğerleri, sönük bir halde, adeta insanndan kaçır gibiydiler, selâm verirsin saf saf bakarlardı.

Çalan'da iki öğretmen vardı. Birisi Yedek Sb. Öğ. Haşım Şener, Bilecik'liydi. D.D.Y. Meslek Okulundan mezun olmuştu. Sessiz ve sâkin, soğuk kanlı bir karaktere sahipti.

Diğer öğretmen; Karaisali'nın Rumkuş (Beydemir) köyünden Ömer Güngör'dü.

Ömer bey köy enstitüsü mezunuydu. Bilgili, çalışkan ve ağır başlıydı. Çatalan'da okul müdürü, Muhtar, son zamanlarda da Nahiye müdürü yerine bakardı.

23 Nisan bayramını Çatalan'da yapmağa karar verdik. Her pazar, Çatalana bütün öğretmenler toplanırdı.

23 NİSAN HAZIRLIĞI

Çatalan'a beş okul toplanacağı katileşince, kolları sıvayıp hemen hazırlığa başlamaktık. Çocuklar can atıyorlardı. Şiir, oyun, piyes ve diğer teferruat için köylüler bile çalıştılar.

23 Nisan günü, bütün köylü okulda toplandı, yapacağımız işler hakkında hazırlıkları tamamladık. Eli tabanca-lı, burma bıyıklı efeler en önde. Türkmen kıyafetli kızlar tek sıra halinde, ellerinde çelenk, erkek öğrencilerin önünde, deve, Yakubla babası, köylüler üçer sıra en arkada muntazam olarak Çalan'a girdik. Hazırlıklarımız çok beğenilmişti. Köylüler katıla katıla gülüyorlardı. Diğer okullar bizden evvel gelmişlerdi. En son olarak biz yerimizi aldık.

Karayusuflu ilk okulu da iyi hazırlanmışlardı. Bir yığın çiçek ve grapon kâğıdından süs yapmışlar Şiir de ve konuşma da Döşekevi İlkokuluna diyecek yoktu. Öğretmen Bekir Sarıyıldırım, çok iyi hazırlamıştı. Okunan şiirlerin çoğu kendinindi.

Bizim gösteriler en arkaya yapıldı. Okulu olmayan köyler, gelecek bayramlara kendi köylerinin de katılmasına ahdediyorlardı.

Yedek Subay Öğretmenlerin memleketi taramaları çok hayırlı olmuştu. Masa başında bol bol lâf etmenin ve bol keseden atmanın, gerçeklerle mukayesesini yapıyor, halk yakından, içinde yaşanarak tanınıyordu. Bu işe daha bir müddet devam edilmeli, öğretmen ihtiyacının giderilmesi, yedek subaylıkla temin edilmeliydi.

Yedek subayların askerliklerini öğretmen olarak yapmasıyla, hem gençlerin mağdur olmaları önlenecik hem de duyulan öğretmen ihtiyacı giderilmiş olacaktı.

İşte bu 17500 kişiden biri de bendim. Güneyden geliyordum.

Güneyden geliyorum, saçlarım yele yele
Güneyden geliyorum, aydınlık hep elele.

Tohumsuz kalan tarla, sürsüz kalan çoban
Gök basınca efkârla inliyor yazı yaban.

Güneyden geliyorum, çığ gibi ormanları
Yangın yeli estikçe kül olan ormanları
Bazan çıplak tepeler, o susuz çamlıklardan
Adımhiyarak geçtim, bodur çalıklardan.

Delik delik delindi bir yudum suyu için
O hırçın kayalarla, karabahtlı tepeler;
Petrolünü emiyor o devler için için,
Kaşık kaşık küplerden su içerken körpeler.

Güneyden geliyorum mis kokulu güllerle,
Güneyden geliyorum küskün gönüllülerle,
Ormanlarında çiçek, dağlarında çoban
O sarı kavayıyla birşeyler anlatıyor.

Güneyden geliyorum dağlarını aşarak
Ayrıldım kuzulardan, sarılıp ağlaşarak
Yorgun kafa, yorgun kol, ağaran saçla-
rimla

Güneyden geliyorum, dertleri paylaşarak.
İçtim kuyu suyundan, geçtim haşin hu-
yumdan
Zevk nedir bilmez oldum, acı gelir soyum-
dan.

Buram buram tüten Anadolu, kav-
rulan boz kırlar, bu ateş içinde yoğuru-
lan insanlar. Yurdumun hür ufukları,
Nerede olsam, ora benim yuvam, benim
yatağım, dağlarım, taşım, toprağım. De
dem burada, bu vatan için öldü. Mille-
timin yaşaması için, yurdumun kurtul-
ması, Türk'ün hürlüğü için buralar bir
cephe iken atam şu tepenin eteğinde şe-
hit olmuştu. Onların kanlarının hakkı
için çalışacağız.. çalışacağız... hiç yılmı-
yacağız.

— S O N —

Ne Diyorlar?

Meksika'da Başkan Seçimi

Keith BOTSFORD

Meksika gelecek senenin temmuzunda başkanlık seçimlerini yapacaktır. Fakat bir kaç hafta içinde Meksikalılar yeni başkanlarının kim olacağını öğreneceklerdir. Meksika'nın siyasi hayatını idare eden paradoksal isimli garip bir teşkilât olan Partido Revolucionario Institucional'ın veya, P.R.I. nin meşhur Tapado'nun hüviyetini açıklamasıyla gizlilik spekilasyon ve kampanya ayları sona erecektir. Tapado'nun mahiyeti ve kimliği belli değildir. Sonunda elde edilecek şey son derece büyüktür. Kimliğinin, sabırsızlanan bir topluma açıklanmasıyla, başkanın seçimi, son derece kuvvetli ve münakaşasız bir durum almaktadır. Açıklamayı takip eden aylarda köyleri gezecek, Meksika'nın 29 eyaletine gidecek ve Birleşik Amerika'daki bir adayın yapacağı bütün hareketleri yapacaktır. Gerçek ise P.R.I. ona seçilmeyi garan-

tilemiştir. Bir gün bile fazla olmamak şartıyla 6 yıl için bir defa seçildimi artık büyük bir kudretle yarı ilâhi bir varlık olmaktadır. Başına geçtiği demokrasi Kennedy'i ve De Gaulle'ü kışkıracak bir sistemdir. Yargı ve yasama sahasında rahat olan muhalefeti olmıyan bir demokrasiyi kim istemez ki!

Meksika başkanlığı her zaman bu derece arzuya şayan olmamıştır. İhtilâlden sonraki senelerde silâhlarla çevrili olan ve feodal harp lordlarının birleşmelerine dayanan emniyetsiz bir işti. Bugün ise Meksika başkanının başına gelebilecek en kötü şey ölümden sonra Meksika'nın vatansever resimciliği yoluyla bir köy duvarında belirtilmek veya küçük bir beton abideye yükseltilmektir. Bir zamanlar milletin idarecisi olan başkan artık, hepsi bir partinin içinde

Çalışan kudretli kuvvetler dengesinin bir ifadesidir. Önceleri başkan geniş ölçüde kendi kendine seçilirdi. Sonra 1952 de Ruiz Cortinez'in aday gösterilmesine kadar nisbeten açık bir parti konvansiyonu hüküm sürdü. Sonradan bu mücadelenin iç bünyesi kuvvetlendi ve parti, seçimlere gitmeden evvel bir uzlaşmanın gerekli olduğu konusunda çalıştı. Neticede, sonradan umumi tasdiğe mazhar olacak gizli seçim usulüne dayanan Tapado sistemi meydana geldi. Sağda P.A.N. ve soldaki diğer partiler geniş ölçüde sembolik bir muhalefet meydana getirirler. Meksika gerçek muhalefeti P.R.I. nin içindedir ve başkanlık başarısı bunun en önemli noktasıdır.

Çok önemli bir karar :

Tapado aydın bir demokrasi için kusurlu bir sistemdir ama Meksika'nın realitelelerini çok iyi aksettirmektedir. Gerçekte halefini seçmek, ayrılacak olan başkanın bir imtiyazıdır. Bu onun aldığı en önemli bir karar. Çünkü bütün önemli kararlar Meksika'da başkan tarafından alınır. Bu başkanın, kararını kendi başına arzularına göre aldığı manasına gelmez. Son zamanlarda haleflerini seçen başkanların pek azı onları seviyordu. Karar, Meksika demokrasisini meydana getiren, P.R.I. içinde temsil edilen kamu oyunun binlerce kombinozonunu aksettirmektedir. Her Meksikalının başkanlık için yeterli olmadığı açıktır. Mamafih politikaya atılan her Meksikalı başkan olmak arzusu nu taşır. Aynı şekilde bu sırada her Meksikalının ya adayı vardır ya da adaydır.

Partinin seçimine pek çok şart tesir eder. Meselâ gelen başkan normal sırada yedinci olacaktır ve Latin Amerika'nın politika istikrarında oldukça önemli bir rol oynayacaktır. İhtilâlcî bir davranışın tehdit ettiği bu tutumun devamı için seçim esas itibariyle tedafî olacaktır. İlk kaide ortalgın sükûnetini bozmamaktır. Aday hem pozitif hem de negatif öyle özelliklere sahip olmalıdır ki hiçbir koalisyon ve muhalefet onun seçimini, dairesindeki çalışmalarını, programını ve partinin geleceğini tehlikeye düşürmemelidir. Meksika siyasi sisteminin belli verilerine göre nasıl çalışması gerektiğini ve kendisinin de bu sistemin bir mahsulü olduğunu bilmelidir. Birleşmiş Milletlerde olduğu gibi bir kütle hareketinin aday yaratması mümkün değildir. Çünkü Meksika'da 6 yıllık her devre için tek politikacı vardır : Başkan. Adaylar seçtikleri zaman genel olarak oldukça müphem kişilerdir. Kampanya onların tanınmasına hizmet eder. Bu nisbi müphemiyetin önemli bir fonksiyonu vardır : Aday Meksika'nın hali hazır vaziyetine intibak etmeli, eski icra organı tarafından devamlılığı temin için iyi yetiştirilmeli, görünüş ve gerçekte iyice yoğurulmalıdır. Herhangi bir çok meşhur kişi veya siyasi bir farklılık birlik görünüşünü bozar. Bu yüzden aday çoğu zaman dengenin bir unsuru, eski idarenin hafif bir düzelticisidir. Son olarak herne kadar bütün eğilimlerin uzlaşmasıyla da meydana çıkmış olsa da liderlik vasıflarını haiz olmalı ve böyle bir kudreti elinde tutmak kadar onu kullanmasını da bilmelidir.

Kontrol ve denge :

Böyle adayların ne bulunması ne de aday gösterilmeleri kolaydır. İlk olarak aday

sayısı çoktur. İkinci olacak da baskı gruplarının sayısı buna eşit olarak fazladır. Hiç bir grup, eğitim veya şahıs bir adaylık empoze edemez. Kontrol ve dengeyi meydana getiren unsurlar çok fazladır. İşin böylece önemini belirtmek istersek altı tane eski başkan, P.R.I. nin çeşitli kısımlarının seferi, kabine ve başkanlık üyeleri, siyasi bakımdan faal eyaletlerin valileri, petrol monopolu ve hükümet bankası gibi yarı muhtar teşekküller, kilise, millî iş teşkilâtı, ticaret odaları gibi sosyal ve ekonomik kuvvetler, kendi adaylarını seçemeyeceklerini bilen ve bu yüzden P.R.I. nin aleyhinde çalıştıkları kadar onunla işbirliği de yapan muhalefet partileri ve son olarak aday namzetleri ve onları destekleyenler.

Vazifesi biten başkanın gayesi bütün bu çarpışan arzuları değerlendirip Meksika lehine bir çözüm yolu bulmaktır. Kudretinin belli ağırlığı yüzünden bu gaye son derece karmaşık bir manzara arzeder. Altı yıllık devrenin sonunda tekrar seçilme yasak edildiğinden başkan dalkavukluk ve yaltaklanma ile çevrilir ve yani başkanı seçmek için yaptığı temaslarda daima kendisine söylenmesi gerektiği zannedilen şeyleri duyar. Açık bir münakaşa için gerekli ortam yoktur. Bütün kararlar gizli olarak alındığı için gerçekten de münakaşa konusu olacak hiçbir mesele yoktur. Hükûmete dayanan basın bir megalomandan başka herkesi utandıracak yayınlar yaparken muhalefetin tenkitleri de tesbit edilen bir sınırı aşamaz. Aynı ölçüde bir sessizlik diğer fikrî faaliyetleri de kapsar. Meksika'da başkan seçimi bir anlamda kapalı gözle itimat oyu vermeye çok benzer. Asıl çalışma parti içinde cereyan etmektedir.

Kuvvetlerin geniş koalisyonu :

Meksika başkanı sadece parti başkanı değil aynı zamanda ona organik ilgiyle bağlı bir unsurdur. Partinin dünyevî varlığıdır ve bu yüzden görülen kudreti de partiyeye bağlıdır. Kendisini, içinde varolan sınırların ve tahditlerin dışında genişletemez. Parti kurulduktan ve otuz senelik varlık ona güçlü bir organizasyon verdikten sonra başkanlık artık kendisinden daha büyük ve daha devamlı bir hal almıştır. Böylece başkanlığın tarihi, partinin tarihi haline gelmiştir. P.R.I. gibi, bir partinin radikal solcular tarafından yönetilen bir işçi sendikası hareketi ve millî imalatçılar birliği, Millî Savunma Bakanlığı, ordu ve memur sistemi kurması, memleketin her faaliyetlere küçük de olsa her birlik ve teşekkülle ilgili olması ve sadece kudretini devam ettirmek için değil aynı zamanda istikrarlı bir hükümet kurmak için faaliyette bulunması gerçekten zordur. Evet başkanlık milletin bir timsalidir fakat P.R.I. 1929 dan beri kendisini ihtilâlin temsilcisi yapmıştır ve ihtilâl, karışıklıktan birlik yaratacak faktörlerin en önemlisidir. Meksika ihtilâlindeki kan en kuvvetli bağlayıcıdır. Meksika tecrübesi göstermiştir ki istikrarlı ve demokratik bir hükümet ancak gerçek sosyal ve ekonomik başkaldırıyla olur. Yoksa rakip partiler arasındaki telefon konuşmalarıyla değil. Gerçek bir ihtilâl, A.B.D. nin de Fransa'nın da Rusya'nın da faydalandığı muazzam bir avantaj sağlar : Millî bir gaye ve bir hareket programı

yaratır. Bu yüzden P.R.I. ihtilâli kullanmakta yavaş devranmakla beraber adım adım ilerlemiştir. Pratik olmaya ve ideolojik olmaya muktedirdir. İdeolojik bakımdan savaş yapılmış ve ihtilâl bu savaş kazanılmıştır. Bu yüzden her başkan şimdi ihtilâlcî programını bir parçasını uygulamaya, çağdaş ihtiyaçlara uydurmaya çalışmaktadır. İhtilâl meselesinin topluma nasıl olması için gerekeni yapmaktadır. Bilindiği gibi bütün ihtilâller mukaddestir.

Konuşma değil çalışma :

Bu ibare ile P.R.I. belli edilmiş bir siyasi durumu temsil etmemektedir. Konuşma değil, çalışma yoluyla hareketli bir program vardır ve bu gayeye hizmet edecek herkesi kabul eder. Seçimler arasında genel talepleri icra organına iletme vazifesini başarıyla yapıcı Başkan da partinin evrenselliğini belirtir ve büyük şahsiyetini kullanır. Bu ana fark ile Meksikada altı sene hüküm sürer. Görüldüğü gibi demokrasiye karşı olan Meksika'daki bu başkanlık prestijinin bir gayesi vardır. Meksikalının otoriteye karşı doğuştan bir ilgisi ve itaatli bir tarihi vardır. Aynı zamanda millî şuurda yanacak bir ihtilâl ihtiyacı duyan ateşli bir tarafı da vardır. P.R.I., kötü eğitilmiş seçmenlerin siyasi ve sosyal şuurlarını aydınlatırken, memleketi istikrara ve birliğe kavuşturan bir millî hareket olarak görülür. Modern Meksika başkanlığı bu arzunun yaşattığı bir müessesedir. Siyasetin üstünde durur fakat en üstün mânasındaki politika tarafından yaratılmıştır. İnsan yanılmamalıdır: P.R.I. içindeki muhalefet gerçek bir role sahiptir. Bünyenin iç heyecanı ve bütünün destekleyicisidir.

Şimdiye kadar önemli münakaşa yok :

Fakat Meksika başkanlığı değişmektedir. Şimdiye kadar önemli bir mesele ile karşılaşmamıştır. İç anlaşmazlıklardan hâlâ devam eden ihtilâl adetleriyle, dış anlaşmazlıklardan ise kuzeye karşı dostane bir demokrasiyi garanti etmekle, Güneye karşı ise daha önemli problemlere tampon vazifesi görmekle, coğrafi durumu yoluyla kurtulmuştur. Meksikadaki istikrarın önemli bir sebebi nüfusunun çoğunun siyasi, kültürel ve ekonomik bakımdan pasif olması ve yaşadığı bölgenin sınırları dışındaki hâdiselerden haberdar olmamasıdır. Fakat Amerika Zenci meselesiyle, Rusya liberalizm meselesiyle karşılaşırken, Meksika için de kendi problemiyle karşılaşmak zamanı gelmiştir. P. R. I. kudretini devam ettirip halk ve icrai organ arasındaki aracılık görevini yaptıkça ve ihtilâlin hedefi olarak hareket ettikçe bir kriz tahmini yapılamaz. Mesele yeni şartlarda da P. R. I. un kudretini devam ettirip ettiremeyeceğidir. Bu ise liderlik kalitesine ve değişikliğe intibak derecesine yani başkanlığın fonksiyonlarındaki ve kudretindeki halihazır değişikliğe bağlıdır.

İlerdeki yeni görevler :

Basit gerçek, bir millet geliştikçe devlet işlerinin daha karmaşık hale gelmesidir. İşte, ekonomik gelişme, sosyal refah ve uygun bir hayat standardı, kaynakların dikkatli dağıtılmasıyla, hükümetin istikrarı ve millî refaha yönelmesiyle çözülecek yirminci asır problemleridir. Meksika başkanları bütün bu noktalarda başarılı tedbirler almışlardır. Fa-

kat bu elemanlar kendi başlarına vasat bir politikacının imkânlarından daha fazla gelişmişlerdir. Plânlama tekniği, özel ve âmme sektörü yatırımlarının münasebeti, ziraî gelişmenin yeni şekilleri, sanayileşme, nüfus baskısı, kolonizasyon siyasi almiyan takım çalışmasına ve Meksika siyasetinin altı yıllık devrelerinde zor olan eğitilmiş bir kadroya muhtaçtır. Aynı şekilde milletlerarası münasebetlerde de Meksika, müphem ve samimi olmayan iyi niyetlerini dağıtarak az kazancı ve kaybına sebep olmaması ölçüsünde (işe karışmama adı altında söylenen) dar fikirlik politikasını ve milliyetçiliği desteklemiş ve bugünkü idareciler tarafından bu davranış "Un Solo Camino-Mexico ("Tek yol - Meksika) slagonuyla ifade edilmiştir. Fakat bu daha fazla yaşayamayacaktır.

Dominik Cumhuriyeti Başkanı Bosch'ın Meksikayı muzafferane ziyareti sırasında dü-

şürülmesi ve bu buhrana Meksika hükümetinin reaksiyon göstermekte başarısızlığa uğraması Kıtadaki hâdiselerin ne şekilde iç hâdiselere bağlı olduğunun ve onlara nasıl tesir ettiğinin bir misalidir.

Millet içinde başkan herkesin hâlâ arkadaşıdır. Parti yoluyla hâlâ sıkı bir milli çoğunluğu temsil etmektedir. Fakat milletlerarası münasebetlerde herkesin arkadaşı olmak kolay değildir. Meksika başkanlığı bu konudaki dar fikirlerini değiştirmelidir. Aynı zamanda içteki gelişmelere de ayak uydurulmalıdır. Bütün bu değişikliklerin yeni başkanın ve halefinin vazifeleri arasına girip girmeyeceği ve bunların belli bir ölçüde şimdi yapılmakta olan aday seçimine tesir edip etmeyeceği şüphelidir.

Forum SERVICE'den
Çeviren : Emre KONGAR

Kültür ve Sanat

GÖSTERMECİ TİYATRO — AÇIK BİÇİM

Metin AND

yazarlarımızın yerli kaynakları

Bir oyuna bir Türk oyunudur diyebilmek için ne gereklidir? Bunun cevabı kolaydır. Bir oyun yaratıcı bir çalışmanın sonucu, yani başkasının eserine benzemeye özenmeden bir Türk yazarının elinden çıkmışsa, o oyun katıksız bir Türk oyunudur; konusu, düşünceleri, kişileri ne olursa olsun. Önemli olan yazarın kendi kişiliği, kendi yaşantıları, düşünceleri olmakla beraber, değişik örnekleri gözden geçirdiğimizde esere, yazarının yaşadığı toprakların bazı özelliklerinin de bulaştığı görülür. Yalnız yerli renk uğruna değil, fakat özgün, değişik bir eser yaratmak için de yerli kaynaklara başvurulabilir. Kendi kişiliğinin, öznel kaynakların dışında yurdunun yerli kaynaklarından da yararlanmak isteyen, özgünlüğünü uzaklara gitmeden kendi ülkesinde arayan oyun yazarının yararlanabileceği bazı kaynaklar vardır. İşte bu yerli kaynakların neler olabileceklerini zaman zaman burada ele alacağım. İlk olarak da eski seyirlik oyunlarımızdan Karagöz ile Orta Oyunu üzerinde durmak istiyorum. Bazı yazarlarımız oyunlarımızı Karagöz ile Orta Oyununu kaynak olarak kullanmak istiyorlar. Ancak doğmaca, ömrünü tüketmiş kaba saba bir halk tiyatrosundan, yazılı, düzenli Batı dramına geçmek için bir takım dış görünüşlerden, yüzeyde reçetelerden yola çıktıkları için yaptıkları başarısızlığa uğrar, yakıştırmaca, uydurma bir iş olur. Bir yazar bu yolu denerken *commedia dell'arte*'den yazılı tiyatroya geçen Gozzi, Goldoni örneklerini gözden çıkarmamalıdır. Herşeyden önce kolay

dış belirtilerden değil, bu oyunların derininde, temelindeki bazı ana özellikleri araştırmalıdır. İşte bu yazımda ben iki temel özellik üzerinde duracağım. Bunlar çağdaş tiyatronun da uğraştığı sorunlar olması bakımından ayrıca bir önem taşıyorlar :

Göstermecî tiyatro-Benzetmecî tiyatro :

Her tiyatro eseri veya sahne düzeni az veya çok iki usluptan birine uyacaktır. Karagöz ile Orta Oyununu bu ikisinden birine yerleştirmeden bu ikisi arasındaki ayrımı görelim. Gerek anlatım araçları, gerek seyirci ile oyuncu alışverişi bakımından bu iki uslubun birincisine *göstermecî tiyatro* (*presentational* veya *non-illusionistic*) ötekine ise *benzetmecî tiyatro* (*illusionistic* veya *representational*) adını verebiliriz. Gerçi bu Türkçe adlar İngilizce'den yakıştırmaca adlar, fakat daha iyisi bulununcaya kadar bunları kullanabiliriz. Bunlardan birincisine yanılmamaya karşı veya yanılmamasız tiyatro, ötekine ise yanılımsal tiyatro da diyebiliriz. Birincide yani göstermecî tiyatro gerçeğin bir yanılımsamasını, bir görünüşünü yaratmaya kalkışmadan, bir hikâyeyi tiyatro biçimleriyle gösteren tiyatro, öteki, yani benzetmecî tiyatro ise yaşamı kendi doğal davranış ve ortamı içinde canlandıran tiyatrodur. Birincisi samimi, yalansız tiyatro olmak uslubu, öteki tiyatrocra olmak istemeyen uslubtur. Bunu şimdi daha iy görme-ye çalışalım. Göstermecî tiyatrodaki oyuncu, oyuncu niteliğini yitirmez, seyirci onu gerçek bir insan gibi değil seyredildiğinin bilincine varmış ve bunu belli eden bir oyun-

cu olarak görür. Oynanacak yer, sahne de bir oyun meydanıdır, yoksa kılık değiştirmiş, kimliğini örtmeye çalışan bir meydan değil. Sahne gerçi yapının öteki kesimlerinden ayrılmıştır, ama uzayda ondan kesik, ayrı değildir, onların bir sürüncemesi gibidir. Oyuncu, seyirci ve temsil sanki ayrımsız, gayrısız aynı dünyanın ilişginleridir. Bu bakımdan oyuncu, seyirciye doğrudan doğruya seslenebilir. Bunun karşıtı benzetmecî tiyatrodur. Genel olarak dördüncü ve üçüncü yüzyılın Yunan Tiyatrosu, Avrupa Ortaçağ *myster*'lerinde örneklerini bulmakla beraber, en önemli aşamaya Antoine ve Belasco'nun tiyatro anlayışında geçmiştir. Benzetmecî tiyatrodaki bütün çabalar seyirciyi saannenin sahne, oyuncunun oyuncu olmadıklarının kandırılmasına yöneltilir. Bu bakımdan sahne, dekor türlü donatım, ışık ile kılık, kişilik değiştirip özel ve gerçek bir yer gibi gözüktür. Seyircilerin oturduğu yer ile oyuncuların oynadığı yerin birbirlerinin sürüncemesi olmadıklarını göstermek için türlü teknik yollara başvurulur. Böylece sahne bir yanılımsama alanı, seyircilerin olduğu yer ise gerçeğin bir parçasıdır. Oyuncu aslında gerçekçi olamayan türlü yollara başvurmakla beraber seyircisini giyimi, kuşama, yüzünün boyası, tavırlarıyla bir oyuncu değil de, canlandırdığı gerçek insanın ta kendisi olduğuna inandırmaya uğraşır. Sanki seyirciler yokmuşçasına seyircilerine doğrudan doğruya seslenmez. Hemen şurasını da belirtiyim, bir oyunun özünün bir uslub, deyiş olan bu işte payı yoktur. İstenirse gerçekçi eğilimli bir oyun göstermecî ve yanılımsamamız bir biçimde oynanabilir. Sonra bu ikisi her zaman böyle ak ile kara gibi birbirinden uzak ve ayrı biçimde durmazlar, birinden ötekine geçişler yapılabilir. Bu kısa açıklamayı yaptıktan sonra Çin Tiyatrosu, Japon Tiyatrosu, Brecht'in yabancılaştırma kuramı ve tiyatro anlayışını, çağdaş tiyatro mimarlığının yönelişlerini söz konusu etmeden doğrudan doğruya Karagöz ve Orta Oyununa geçelim.

Gerçi bu söylediklerim daha çok Orta Oyunu içindir, çünkü Karagöz bir kukla ve gölge tiyatrosu olmakla zaten göstermecî tiyatro olmak istediğini belli etmiştir, ama kukla tiyatrosunda bile bu ikili davranışa göre bir seçim yapmak yolu açıktır. Bir kukla tiyatrosu da gerçeğe özenebilir, seyircisine bir yanılımsama dünyası yaratmak isteyebilir. Nitekim iki yıl önce seyrettiğim Sergei Obratzsov'un kukla tiyatrosu işte böyle gerçekçi bir tiyatroydu. Zaten Karagöz kendi oyun kurallarını bile bile sık sık çiğnediği için onun da göstermecî tiyatroya yakınlığı açık seçik bellidir. Orta Oyununa gelince göstermecî tiyatroya en iyi bir örnektir. Herşeyden önce orta yerde oynanır, seyircisi oyun yerini çepeçevre kuşatmıştır. Oyuncu, temsil, seyirci aynı iklim, aynı havayı, aynı ısıyı duyarlar. İş biten oyuncu seyircinin gözü önünde kalabilir. Dekor, ışıkla yalanlarını örtmeye çalışmaz. Tersine dekor diye kullandığı içi boş Yeni Dünya'nın bile oyun kurallarınca ev diye benimsenmesi gerekirken, Kavuklu'nun ağzından bunun boş bir çergeve olduğunu duyarız. Gene oyun kurallarınca meydanın orta yerinde bir kaç defa dönmenin iki saatlik bir yolu gitmek demek olduğu halde Kavuklu bu işin yalanını aynı yer-

de saydıklarını Pişekâr'ın yüzüne söyleyiverir. Pişekâr oyun başında ve sonunda seyircilere doğrudan doğruya seslenir, kusurları için özür diler. Bir çok söyleşmelerde, özellikle ara muhaverelerinde iki kişi konuşurken üçüncü bir kişi onlar duymadan, seyirciye seslenerek onların söyleşmelerine güldürücü takılmalarda bulunur. Örneki uzatabiliriz. Fakat Orta Oyunu iyice incelendiğinde görülür ki göstermeci tiyatronun en güzel bir örneğidir.

Açık biçim-kapalı biçim : Karagöz ve Orta Oyununun önemli bir özelliğini tanımak için son yıllardaki bir sanat akımını ve onun kuramcısını yapan sanat düşünürü Umberto Eco'nun düşüncelerini görmek gerekir. Umberto Eco'nun fikirlerini ilk tanıtan Adnan Benk olmuştur. Ben de bir yazımda Alain Robbe Grillet'in Türkiye'ye gelmesi ve Peter Brook'un bir yazısı dolayısıyla bu konuyu ele almıştım. Bu yazıda Jack Gelbert'in "The Connection" adlı oyunuyla, Peter Brook'un sinema denemesi "Moderato Cantabile" nin nasıl oyun yazarının zenaati adına ne varsa bunları - konusu, oyunun yürüyüşü, perdelerin ayarlanması, düğümlerin yerli yerince atılması gibisinden - silip süpürdüklerini, tiyatro yalanlarını, tiyatronun dansıklı dövüşüklüğünü kaldırdığını söz konusu etmişim. Bu denemeler seyirciyi yaratıcı tanık, bir çeşit yaratıcı kılan bir özellik taşıyor. Seyircinin önüne yorumsuz, açıklanmasız, çözümlenmez, nesnel, söyleşmeler, ilişkiler, davranışlar konuyor, yani seyirciye nereye bakacağı, nasıl yargılayacağı söylenmiyor, seyircinin katılması bekleniyor.

Bu yazıların yayınlandığı tarihlerde Umberto Eco'nun kitabı henüz yayınlanmamıştı. Adnan Berk yazısında onun fikirlerini ve kaynak göstermeden onun verdiği örnekleri kullanırken öyle sanıyorum Umberto Eco'nun 1958 yılında 12. Uluslararası Felsefe Kongresine sunduğu bildiriden yararlanmış olacak. Oysa şimdi Umberto Eco'nun kitabı yayınlandı. Açık Eser (*Opera Aperta*) adlı bu kitabın ilk yarısında düşünür Açık Eser'in türlü tanımlamalarını yapıyor, gelişmesini, karşısı Kapalı Eser'den ayrıldığı noktaları belirtiyor, örnekler veriyor. İkinci yarısında ise bir Açık Eser örneği sayılabilecek James Joyce'un *Finnegans Wake*'inin uzun bir çözümlenmesini yapıyor. İster resimle, ister müzikle, ister edebiyatta ya da tiyatro da olsun, açık eser, kapalı eserin tersine tek bir düzene sokulamayan, tek yönde gelişmeyen, seyircinin, dinleyicinin, oyuncunun istediği gibi değiştirebildiği eser anlaşılacaktır. Türü yorum, tadım, anlatım olanaklarına açık olduğu için açık eser deniliyor. Kapalı eser ise tek bir biçimi, tek anlamı ile kendini zorlayan, yaratıcısının elinden çıktığı gibi dondurulmuş, kalıplaşmış eserdir. Açık eser için Umberto Eco'nun verdiği örneklerin hemen hepsi çağdaş sanattan. Karlheinz Stockhausen, Luciano Berio, Henri Pousseur, Pierre Boulez müzikte, Packson Pollock, Jacoov Agam, Jean Tinguely, Calder resim ve yontuda açık eser için örnekler. Bunlar incelendiğinde eserlerin esnekliği, oynaklığı, değişkenliği anlaşılıyor. Parçalar, öğeler yer değiştiriyor, bazılarında sonsuz sayıda olanaklar çıkıyor, seyirci, dinleyici, okuyucu kendisine sunulan bu çok yönlülük içinde

seçimler yapıyor, sanki ikinci bir yaratıcı oluyor. Kapalı eserin belki tek bir merkezde, bir çekirdek çevresinde toplanmasına, parçaların belli, değişmez bir sıra içinde sımsıkı birbirlerine bağlanmasına karşı açık eserde parçalar ayrıntılar bağımsızlık kazanmışçasına, kendi başlarına bir bütün özelliği taşımaktadır. Bu bakımdan gerek seyircinin uyanıklığı, gerek bu yapı özelliği bakımından Bnecht'i düşünmemek elde değildir.

Şimdi buradan Orta Oyunu ve Karagöz'e geçebiliriz. Ancak baştan şunu belirtmek gerekir ki bu oyunlar eser kavramına girmezler. Sonra birazdan göreceğimiz gibi seyirci doğrudan doğruya değil fakat oyuncu ve oyuncu etkiliyerek dolaylı olarak temsili değiştirir. Bu bakımdan şimdilik açık eser deyimini bir yana bırakarak açık biçim deyimini kullanabiliriz. Hemen şurasını belirtmek gerekir, her doğmaca oyunda bir bakıma açık biçim vardır. Fakat Karagöz ile Orta Oyunun yapısı bu bakımdan tam açık biçimin kendisidir. Örneğin *Commedia dell'arte*'de de bir doğmaca oyun olduğu halde onun öngörülerinde belki söyleşmelerde, bazı ayrıntılarda değişiklikler yapılabilir, fakat öngörü baştan sona belli bir yol izler. Oysa Karagöz ile Orta Oyunu'nda çok ilginç bir açık biçim buluyoruz. İşte bu ilginçliği bakımından tiyatrodan yenilik yapmak isteyen oyun yazarına geliştireceği bir örnek olabilir.

Nedir ve nasıl işler bu açık biçim? Orta oyuncusu veya Karagöz oynatıcısı herseyden önce seyircilerinin kimler olduğu ile yakından ilgilidir. Bir çocuk topluluğuna oyun gösteriyorsa bütün oyunu onların düzeyine getirir. Veya yalnız erkeklerin bulunduğu bir seyirci topluluğuna daha kaygısızca davranabilir, bol bol utandırmaya başlayabilir. Hattâ seyirciler arasında bir devlet büyüğünün veya kambur, sakat birinin bulunması gibi değişik durumlara göre kendini hazırlar. Oyunun yeri, zamanı, takvimdeki günün anlamı gibi çeşitli öğeler oyunun bütününe etkileyebilir. Bu daha çok temsil öncesi hazırlıktır. Fakat temsil boyunca da seyircinin alkışı, gülmesi, gönderdiği duygudaşlık dalgaları ile oyunu kısaltıp uzatabilir, fasıl'daki taklitlerin sayısını azaltır, söyleşmeleri eksiltip arttırabilir. Seyirci kendisini duygudaşlık dalgalarıyla destekliyorsay, oyuncunun veya oynatıcının da keyfi yerine gelir, söyleşmeleri uzatır, yedek kişileri perdeye sürer, oyun sonunda çengisiyle, canbazıyla seyircisine tam bir cümbüş hazırlar. İşte Karagöz ve Orta Oyununda eklemli biçim bu olanakları tanyan, esnek, oynak, bütünü meydan getiren parçaların, oluntuların sırası kolaylıkla değişebilen, her biri ayrıca kısaltılıp, uzayabilen bağımsız öğelerdir. Bütün değişikliğe rağmen oyunun izlenim birliğinde bir değişiklik olmaz. Diyelim taklitlerde Laz'ı Yahudi'den önce veya sonra çıkarırsanız, veya oyunun başında şu muhaver'e'yi değil de bu muhaver'e'yi koysanız. Hirbo'nun olduğu oluntuyu hiç almasanız oyun için hiç bir değişiklik olmaz. Bunun faydaları pek çoktur. Diyelim bir yazar böyle bir oyun yazdı. Kalabalık bir topluluğa oynatabileceği gibi, oyuncu sayısı az bir topluluk da aynı eseri oynayabilir. Aynı olanak oyunun süresi bakımından da söz konusu-

dur. Böylece görüyoruz Karagöz ve Orta Oyunu biçimi açıktır, bu da onun ikinci ana özelliğidir. Bu iki özelliğin yanısıra tipleştirme, soyutluk, gerçeküstüçülük gibi başka temel özellikleri daha vardır. Bunları da bir başka yazımda ele alacağım.

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

- ATATÜRK.** UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, İslâm Ansiklopedisi'nin 10. fasikülünü meydana getiren "Atatürk" maddesini Almanca, Fransızca, İngilizce'ye çevirterek üç ayrı kitap halinde yayınladı. Fotoğraflarla süslenen bu kitaplardan başka, ATATÜRK adlı iki kitap daha yayınlanmıştır. Bunlardan biri XVI-308 sayfadır. E. Z. Karal'ın Atatürk'ün hayatı üzerine yazısı, Atatürk'ün hayat kronolojisi, Atatürk'ün söyleşmelerinden seçmeler, Türk yazarlarının yazıları Fransızca olarak verilmiş, yabancı yazarlardan seçme yazılar ise İngilizce, Almanca, Fransızca asılları ile sunulmuş, sona bir bibliyografya eklenmiştir. ATATÜRK adlı ikinci kitap daha küçük boyda 80 sayfadır. Bunda da Karal'ın, İnönü'nün, Tecer'in (önceki kitapta bulunan) yazılarından başka kronolojik, Atatürk'ten seçme sözler, bibliyografya buluyoruz. Kitaplar özenle basılmıştır.
- ATATÜRK ŞİİRLERİ.** Derleyen : Behçet Necatigil. Türk Dil Kurumu yayını. VII-206 s. 5 lira. (1921-1962 arasında yazılmış şiirlerden seçmeler. 110 şair.)
- ATATÜRKÇÜLÜK NEDİR?** Hazırlayan : Yaşar Nabi Varlık yayımları. Faydalı Kitaplar dizisinde. 295 s. resimli. 5 lira. (34 yazarın, Atatürkçülüğün çeşitli yönlerini açıklayan yazıları.)
- BAYRAKLAŞAN ATATÜRK.** Atatürk İçin Yazılar. Derleyen : S. N. Özerdim. 207 s. resimli. 4 lira. (1921-1963 arasında yazılmış yazılardan seçmeler. 57 yazar.)
- YAZILMIYAN YÖNLERİYLE ATATÜRK.** Yazan : Sait Arif Terzioğlu. İstanbul'da Ak Kitabevi yayını. 90 s. 5 lira. (çeşitli anıları dile getiren röportajlar.)
- ATATÜRK'E SAYGI DURUŞU.** Destan. Yazan : Özker Yaşın. Kıbrıs'ta Çevre yayını. İstanbul'da basılmıştır. 72 s. 2 lira. (1953'te basılmış olan "Kıbrıs"tan Atatürk'e adlı eserin ikinci basımı.)
- TEK ADAM.** I. Mustafa Kemal 1881-1919. Yazan : Şevket Süreyya Aydemir. İstanbul, Remzi Kitabevi. 390 s. 10 lira.
- ANADOLU İHTİLALİ.** (Millî Mücadele'nin 1. cildi). Yazan : Sabahattin Selek, İstanbul : Dağıtım : Bateş. 320 s. 10 lira.
- Millî Eğitim Bakanlığının ATATÜRK SERİSİNDE ÇIKAN KİTAPLAR :**
1. Tahsin Aygün : Fotoğraflarla Atatürk. 32 (Devamı 20. sayfada)

sağına geçemeyeceğine göre bundan sonraki seçimlerde de aynı akibete uğramasının mukadder olacağını yazmaktadır.

DÜNYA'da Bedii FAİK, "Bir yumruk gibi sıkışmış ve kenetlenmiş kütleyi temsil eden A.P. ile, vefasızlığı, bencilliği, adam kırmayı, dost itmeyi, demokratik bir hüner sayan C.H.P. nin hiçbir seçim savaşından kazanmış olarak çıkması elbette mümkün değildir" demektedir. **Falih Rıfka ATAY** ise, "C.H.P. daima aldanmıştır. Niçin bilir misiniz? Atatürk'ün ölümünden hemen sonra tavizciliğe girişerek bir çoğunluk partisi olabilmek hayaline kapıldığı için!" diyor.

AKŞAM gazetesinde **Vecihi ÜNAL**, "ÇOK PARTİ ÇOK GELİYOR" başlıklı yazısında, "... Türkiye, öyle sanıyoruzki, daha uzun bir süre, biri ortanın biraz sağında, diğeri de ortanın biraz solunda bulunan iki büyük kütle partisi tarafından idare edilecektir. Ve bu arada da, yavaş yavaş, sağın ve solun doktrin partileri kurulacak, dayandıkları kütleyi parlamantoda temsil etme imkânına kavuşacaklardır" demektedir.

22 Kasım tarihli gazetelerde, İnönü'nün koalisyon hakkında kesin bir şey söylemediğini, A.P. nin seçimler yapılmaya kadar C.H.P. ile hükümeti kuracağı söylentileri üzerine İnönü'nün çok lütfkârdırlar, mahallî seçimlerde seçilenlerin parlamantoya gelmeyeceklerini, bunun parlamantodaki duruma tesiri olmadığını söylediğini, Gürsel'in Milli Koalisyon için çalışacağını söylediğini yazmaktadır.

VATAN gazetesinde **Naim TİRALI**, "Mahallî seçimler, adı üstünde, siyasi partilerin meclislerdeki üye sayısını tayin eden seçimler olmayıp, mahallî idarecilerin seçilmesini sağlayan seçimlerdir. Fakat, bir ihtilâl sonrası güç şartlarını taşıyan ülkemizde bu mahallî seçimlerin, memleketimizin genel politikasına yön vermek bakımından, büyük önem taşıdığını da, kimse inkâr edemez." diye bir başyazı yazmıştır.

DÜNYA gazetesinde **Falih Fıfka ATAY**, "İstanbul'a pek çok iyilikleri dokunacağına asla şüphe olmayan İşcan, bızce sandık başına gitmeye üşenen kibar efendilerimizin kurbanı olmuştur. Sadece kendi çevremde bunlardan pek çoğu oy vermeğe gitmediklerini tanıdıklarımıza itiraf etmişlerdir. İstanbul aydınlık takımının, C.H.P. tavizciliğinden soğumuş olmaları bu kayıtsızlığın belli başlı sebebi oluşuna şüphe yok" demektedir.

CUMHURİYET'te Ecvet GÜRESİN, "Görünüşe ve duyulanlara göre, C.H.P. de iki fikir mevcut. Birinci fikir, iki büyük parti olan A.P.-C.H.P. koalisyonuna gitmek. İkinci fikir ise, yine küçük parti veya partilerle birlikte kurulacak A.P. hükümetini güven oyu sırasında desteklemek." olduğunu belirtmektedir.

YENİ İSTANBUL'da Tarık BUĞRA, "Liderlerin hatası veya şahsî hesapları veya konu dışı tesirler yüzünden gerçekleşecek A.P.-C.H.P. koalisyonu hiçbir netice vermemekle kalmayacak, bu partilerden birinin büyük prestij kaybına da sebep olacak ve - bize göre - bu kaybın adayı herhalde C.H.P. olmayacaktır." diye bir makale yazmıştır.

ULUS gazetesinde **Cihat BABAN** yazdığı başyazıda, "Mahallî seçimlerle teşrii seçim neticeleri arasında tefsir, teşhis bakımından bir münasebet kurmak mümkün olsa dahi, hukuk bakımından münasebet kurmaya imkân yoktur... Öyle görünüyör ki, bütün partilerin şu sırada düşündükleri en esaslı konu, memleketteki istikrarı bozmamaktır. Gene partilerin üzerinde ısrarla durdukları prensip, demokratik yollardan ayrılmamak ve demokrasi prensipleri ile halk iradesini bağdaştırmaktır." demektedir.

23 Kasım ve daha son tarihlerdeki gazetelerde mahallî seçimlerin neticeleri ve A.P. nin, C.H.P. nin, Y.T.P. nin, M.P. nin, C.K.M.P. nin durumları incelenmekte, Başkan Gürsel'in Milli Koalisyon isteği üzerine yorumlar yapılmakta, muhtemel koalisyon kanatları hakkında fikirler ileri sürülmektedir.

27 Kasım tarihli **MİLLİYET'in "DURUM"** sütununda **C.K.M.P. nin kararı hakkında**, "... Dün alınan ve bir nezaket icabı Başkanın yurda dönüşüne kadar fiiliyatı geciktirilen çekilme kararının sırf bir "politik jest" ihtiyacından doğmadığı anlaşılmaktadır. Öğrenildiğine göre C.K.M.P. yöneticilerini bu karara sevkeden başka sebepler de vardır." deniliyor.

28 Kasım tarihli gazetelerde 41 müsbet oyla Y.T.P. nin de koalisyonundan ayrıldığı bildirilmekte, Alican'ın bu ayrılığın, başka şartlar altında yeni kurulacak hükümete girmek veya yeni hükümetin kurulması için yardımcı olmak imkânlarını kaldırmak manasına gelmediğini söylediği bildirilmektedir. Başbakan Amerika'dan döndükten sonra istifa ile hükümeti devireceği, tahmin edilmektedir.

öldürüldü" adlı yazısında, "Kennedy, barbar çağların kalıtısına karşı hür ve medenî dünyanın 20 nci yüzyılı hak ve idrak eden insanlığın sembolü idi, bayrağı idi : Gerçek yolunun yani haysiyetin, barışın, en geniş ve en asil manâsiyle medeniyetin savaşçısıydı; çünkü bilgiyle beslenen aklın emrinde idi, dindardı. O kadar önemlisi de, bütün bu vasıfları sayesinde, medenî dünyanın aradığı azim mihracı idi." demektedir.

TERCÜMAN'da Ahmet KABAKLI, "Amerika'dan sonra belki dünyanın hiçbir ülkesinde, Kennedy'nin yası Türkiye'deki kadar samimi, gönülden ve yaygın olmayacaktır. Çünkü Şarklılar ve hele Türklere, sevdiğini çok seven, içli, coşkun adamlardır." diye yazmaktadır.

MİLLİYET gazetesinin "Durum" sütununda "**Lincoln'dan Kennedy'ye** başlıklı yazıda, "Büyük "insan" Lincoln'un hayatına son veren uğursuz kurşunlar, tam bir asır sonra yine büyük bir "insan" ın, Kennedy'nin canına kıydı... Lincoln ve Kennedy gibiler öldürüldükçe, onların temsil ettiği fikirler canlanacak, yaşayacaktır. Katili lanetle anarken insan adamın hatırası önünde saygı ile eğiliriz." denilmektedir. **Çetin ALTAN** ise "**Bahtsız Kennedy**" adlı fıkrasında, "Yavaş yavaş duruma hakim olmaya, hem Amerika'nın içinde, hem Amerika'nın dışında daha insanca bir oluşa doğru yönelmeye başlamıştı. Yıllardan beri sürüp giden bir soğuk savaş mayası buluyordu. Çelikçilerin tröstleri sallanıyordu. Doktor klikleri sosyal adalet anlayışının icaplarına doğru itiliyordu. Küçük devletlere karşı güdülen menfaatçı politika, insanlı bir anlayışla yer değiştiriyordu." diye yazmaktadır.

25 Kasım tarihli gazeteler, Kennedy'nin katili **Oswald'ın** hapishaneye götürülürken öldürüldüğünü, Başbakan İnönü'nün cenaze töreninde bulunmak üzere Amerika'ya gittiğini, katil hakkında toplanan delillerin katili idam ettirecek nitelikte olduğunu, Kennedy'nin Pazarı günü toprağa verileceği haberini vermektedir.

MİLLİYET gazetesinin "Düşünenlerin Düşünceleri" sütununda, "**KENNEDY ve FAZİLET**" adlı yazısında **Ekrem ALİCAN**, "Amerikan Cumhurbaşkanı Kennedy'nin menfur bir suikaste kurban gitmiş olmasını öğrendiğim zaman kendimi bir boşlukta hissederek gibiy oldum. İnsanlık ideali uğrunda bu derece gayretler sarfeden, beşeriyeti yıllardır içinde bulunduğu emniyetsiz durumdan kurtarmak için milletin imkânlarını seferber etmiş olan büyük bir insana karşı böyle insafsız hareket nasıl yapılabilir diye düşündüm." diyor.

DÜNYA gazetesinde **Falih Rıfka ATAY**, "Hür dünya kurtuluşuna yardımlarına ve bu kurtuluşlarla dayanışmasının bütün milletler arasında Amerika'ya karşı uyandırdığı sevgi ve güvenin samimiliğini bütün Amerikalılar şamdı daha iyi öğrenecekler ve bu öğreniş onlara barış savaşlarında büsbütün cesaret verecektir." diyor.

Sür'at, Kolaylık ve Emniyetin Sembolü Olan

TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI

Her türlü Banka Muameleleriniz için emrinizdedir.

**YAŞADIKÇA HER YIL GELİR
LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR**

ve

**ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ, İLE
TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BANKASI**

Türkiye'de ikramiye isabet ihtimali en fazla olan Banka

SİZ DE ORADA BİR HESAP AÇTIRINIZ

VADELİ HER 50 ve VADESİZ HER 100 LİRAYA BİR
KUR'A NUMARASI VERİLİR.

FORUM

FIKİR MEVDANIDIR

Onbeş Günüklük Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl: 10 — Cilt: XVI — 100 Kuruş

İdarehane: Yenışehir, Büyük Han

No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA

Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

METİN AND

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND, Fahir H. ARMAOĞLU,

Ali BOZER, Bülent DAVER Fikret

EKİNCİ, Yaşar KARAYALÇIN, Ru-

şen KELEŞ, Şerif MARDİN, Osman

OKYAR, Cahit TALAS, İsmail

TÜRK, Şevki VANLI

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
timi: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA.

s. 100 kuruş. 2. Muzaffer Gökman :
Atatürk ve Devrimleri Tarih Bibliyog-
rafyası. VI+432 s. 10 lira. 3. Ömer
Asım Aksoy : Atatürk ve Dil Devri-
mi. 62 s. 150 kuruş. 4. General Fahri
Belen : Atatürk'ün Askeri Kişiliği. 69
s. metin dışında krokiler. 4 lira. 5.
Doç. Dr. Mehmet Gönlübol - Dr. Cem
Sar : Atatürk ve Türkiye'nin Dış Po-
litikası. 1919-1938. IV+145 s. 450 ku-
ruş. 6. Eflâatun Cem Güney : Atatürk.
Hayatı ve Eserleri. II+76 s. 250 ku-
ruş. 7. Faik Üstün : Atatürk. Kişiliği,
Ülkücülüğü, Gençliğe Güveni. 61 s.
resimli 150 kuruş. 8. ATATÜRK. Öğ-
renci Yarışma Yazıları. 48 s. 100 ku-
ruş. İsmet İnönü : Aziz Atatürk. Ata-
türk'le venerable. The Eminent Ata-
türk. 35s. Fiyatı yazılı değil.

Türk Dil Kurumu yayımları :

ATATÜRK : Söylev. (Nutuk). I. Bugünkü
dile çevrilmesinde çalışanlar : Dr. Meh-
met Tuğrul - Salâh Birsal - Cahit Öz-
telli - M. Sunullah Arısoy. 296 s. Fo-
toğraf. 10 lira.

ATATÜRK VE TÜRK DİLİ. İnceleme ve
anılarını yazanlar : Prof. Dr. Vecihe
Hatiboğlu - Prof. Dr. Melâhat Özgü -
A. Dilâçar - Konur Ertop - Yakup Kad-
ri Karaosmanoğlu - Hasan Tankut -
Hâmit Zübeyir Koşay. 145 s. resimli 5
lira.

(Behçet Necatigil'in "Atatürk Şiirle-
ri" adlı antolojisini daha önce duyur-
muştuk.)

ATATÜRK. Hayatı ve Eseri. I. Doğumun-
dan Samsun'a Çıkışına Kadar. Yazan:
Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur. An-
kara, dağıtım : Aydın Kitabevi, Koca-
beyoğlu Pasajı, Yenışehir. X+376 s.
20 lira.

BİZE GELEN KİTAPLAR

Çan yayımları :

FILOZOFÇA DÜŞÜNCELER. Yazan : Diderto
Çeviren : İsa Öztürk. Fiyatı 3 T.L.

HAKSIZ YÖNETİME KARŞI. Yazan : H. D.
Thoreau. Çeviren : Vedat Günyol. Fiyatı
3 T.L.

Yeditepe yayımları :

BAŞ GÖZ ETME ZAMANI. Yazan : Meh-
met Seyda. Fiyatı 2 T.L.

TOPRAKSIZLAR. Yazan : Fikret Otyam. Fiyatı
3 T.L.

Hatipoğlu yayımları :

ATATÜRK SENDENİZ. Yazan : Oğuz Kâ-
bım Atok. 2 T.L.

ATATÜRK ŞİİRLERİ YILLIĞI. Mehmet Bah-
çeci - Nurettin Ergen. 4 T.L.

REKLAM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

Diyarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avusturya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

DIŞ MUHABİRLER

İsveç

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan

(Basın — 21005. A. 14116) 203

Basıls tarih: 2.12.1963